

INSTITUTIONEN FÖR LITTERATUR,
IDÉHISTORIA OCH RELIGION

Kvinnorna vid korset och graven

- en analys av gestaltning och förändring av kvinnors karaktärer i bild och text i fem barnbiblar

The Women at the Cross and the Tomb

- An Analysis of the Formation and Transformation of Women's Characters in Picture and Text in Five Children's Bibles.

Ninnie Alstersjö

Termin: Vårterminen 2020

Kurs: RT2901, 15 hp

Nivå: Magisteruppsats

Handledare: Tobias Hägerland

Examinator: Gunnar Samuelsson

Abstract

The purpose of this survey is to examine how the representation and configuration of women has changed in the episodes of the cross and the tomb, in five children's Bibles, compared with the same episodes in the Bible. The comparison in image analysis and the episode narrative showed that the women had been reduced and anonymized in several episodes. Simultaneously, the remaining women in the episodes got a more prominent role in the narrative, as the author heightened the women parts by letting their inner dialogue and thoughts be heard and by explaining their actions.

The illustrations reflect this duality with both reductions and amplifications of the women characters. The women are often depicted in profile, or with their back towards the viewer. In the cross illustrations, they are part of the foreground, while in the tomb illustrations they are in the center of the image. Regardless of episode, the women are looking towards the center of the image and is therefore used as an aid for the viewer to identify the real focus of the story.

In the transformation from Bible text to children's Bible text the women characters are reduced, anonymized and amplified, both in text and illustrations. The women's inner dialogue and actions are used by the author to present his or her own interpretation, and the illustrations are used to highlight the story's true center. Even when not reduced and down-played in text or image, the women in the story is pointing to something outside of themselves.

Keywords: Children's Bible, women, characterization, reduction, amplification

Innehållsförteckning

DEL 1: VAL OCH SAMMANHANG	1
1.1 Inledning	1
1.2. Syfte och frågeställningar	2
1.3. Avgränsning och material	2
1.4. Metod.....	5
1.4.1. Narratologisk analys.....	5
1.4.2. Bildanalys – semiotisk analys	8
1.4.3. Komparativ analys	9
1.5. Teori.....	9
1.5.1. Barnbibel.....	9
1.5.2. Hypotext och hypertext.....	10
1.5.3. Genusforskning och teologi	10
1.6. Tidigare forskning.....	12
DEL 2: ANALYS AV EPISODERNA OM KORSET OCH GRAVEN.....	15
2.1. Episoden om korset	15
2.1.1 Intrig: Evangelierna om korset.....	15
2.1.2. Kvinnornas roll i episoderna från evangelierna	17
2.1.3 Intrig om korset i barnbiblarna.....	18
2.1.4 Kvinnornas roll i episoderna om korset från barnbiblarna.....	20
2.1.5. Episoden om korset i illustrationerna.....	21
2.1.6. Episoden om korset: förändring av information om kvinnorna.....	23
2.2. Episoden om graven	25
2.2.1. Intrig: Evangelierna om graven.....	25
2.2.2. Kvinnornas roll i episoderna från evangelierna	26
2.2.3. Intrig om graven i barnbiblarna.....	27
2.2.4. Kvinnornas roll i episoderna om graven från barnbiblarna	30
2.2.5. Episoden om graven i illustrationerna.....	31

2.2.6. Episoden om graven: förändring av information om kvinnorna	32
2.3. Sammanfattning av analysresultat utifrån frågeställningarna.....	35
2.3.1. Vilken roll har kvinnorna i evangelierna och barnbiblarnas episoder om korset och graven?.....	36
2.3.2. Hur gestaltas kvinnorna i bilderna?.....	36
2.3.3. Har information om episodernas kvinnor förändrats i barnbibeln i förhållande till motsvarande episod i evangelierna?	37
DEL 3: DISKUSSION OCH SLUTSATS	38
3.1. Generell diskussion av analysresultat	38
3.1.1. Kvinnornas roll i narrativen – reducerade, aidentifierade eller tydligare ..	38
3.1.2. Gestaltning av kvinnorna i bild och text: förstärkning och transmotivering	40
3.1.3. En barnbibel – ett urval	41
3.2. Kritisk diskussion av analysresultat.....	42
3.2.1. En naturlig del av transformationen, men ändå problematisk.....	42
3.2.2. Kvinnorna som hjälpmedel i texten och bilderna	44
3.2.3. Behovet av reflektion	46
3.3. Slutsats.....	48
Bibliografi	50
Tack	54

DEL 1: VAL OCH SAMMANHANG

1.1. Inledning

En förenklad bibel, en bibel med illustrationer eller en bibel med ett särskilt urval av texter för en särskild målgrupp – så har barnbibelns resa sett ut, från den första på svenska som kom ut på 1600-talet, fram till idag. Den bok som brukar kallas för den för den första svenska barnbibeln skrevs av Martin Luther, och översattes från tyska till svenska. Den fick namnet *Passional*, och var en bok med passionsberättelsen och några andra bibeltexter som ansågs vara centrala för folket. Boken var särskilt riktad både till barn och till dem som inte kunde läsa, tydligast genom att berättelserna också var illustrerade (Dalevi 2007, 20).

Sören Dalevi, forskare på barnbiblar, menar att det historiskt går att se spår av Luthers inflytande över barnbibelns utformning än idag. Han framhåller att det finns en betoning på bibelordet i de barnbiblar som är präglade av Luther, medan de barnbiblar som är präglade av katolska företrädare har en tydligare betoning på tolkningen. Enligt Dalevi är detta något som fortfarande är en skillnad mellan de barnbiblar som är skrivna på svenska från början och de som är skrivna på andra språk och sedan blivit översatta till svenska (Dalevi 2007, 21).

Hösten 2019 fick mitt barn en barnbibel i present, och vi började ta oss an bibelberättelserna i bild och text tillsammans. Under läsningen infann sig en känsla hos mig av att vissa karaktärer fattades eller var halva. Efter närmare undersökning och läsning bekräftades känslan av att något hänt i omarbetningen från evangelietexten till barnbibeltext. Särskilt upplevde jag att kvinnorna hade förändrats, men det var oklart hur. Detta väckte mitt intresse att analysera det som enbart infunnit sig som en abstrakt känsla efter läsningen, det som nu lett fram till denna uppsats.

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att utifrån fem utvalda barnbiblar undersöka och kritiskt diskutera hur representationen och gestaltningen av kvinnor har förändrats i episoderna om korset och graven, i förhållande till samma episoder i Bibeln.

Mina frågeställningar är:

- Vilken roll har kvinnorna i evangeliernas och barnbiblarnas episoder om korset och graven?
- Hur gestaltas kvinnorna i bilderna?
- Har information om episodernas kvinnor förändrats i barnbibeln i förhållande till motsvarande episod i evangelierna?

1.3. Avgränsning och material

Det finns en uppsjö av barnbiblar som är tillgängliga hos de stora bokförsäljarna, utgivna under olika årtionden och på olika förlag. För att få ett hanterbart underlag till uppsatsen har jag därför behövt göra en begränsning och bedömning av de olika biblarna. Valet av fem barnbiblar ger ett tillräckligt stort analysunderlag och representation av biblar, samtidigt som underlaget är överkomligt att analysera och bearbeta inom ramen för uppsatsen.

Urvalet är gjort på barnbiblar utgivna under senare år, eftersom medvetenheten om genusperspektiv successivt har ökat över tid. Därför har ett av kriterierna för urvalet varit att barnbiblarna ska ha skrivits och givits ut under perioden 2005–2015, alternativt genomgått en revidering/nyutgivning under 2000- eller 2010-talet. Det andra kriteriet för urvalet har varit att biblarna skall rikta sig till samma målgrupp. Här har målgruppen 3–7 år valts, dels på grund av att många barnbiblar har den åldern som målgrupp och dels för att barnbiblar som riktar sig till yngre barn inte har lika mycket text, vilket skulle begränsat analysen.

Dessa urvalskriterier gjorde att de valda barnbiblarna är *Barnens bibel* (2011), *En vän från himlen* (2012), *Bibel för stora och små* (2013), *Bibel för barn* (2016) och *Stora berättarbibeln* (2008).

Barnens bibel är skriven av den holländske författaren Anne de Vries och utkom första gången 1948, då på holländska: *Kleuter vertelboek voor de bijbelse geschiedenis*.

Boken översattes första gången till svenska av Britt G. Hallqvist 1961, och kom sedan att ges ut i flera upplagor, med en nyöversättning av Ylva Eggehorn. *Barnens bibel* har givits ut i minst 880 000 exemplar i Sverige (Vries 2004, 2).

Denna barnbibel, som kan kallas för en klassiker i barnbibelsammanhang, blev återigen utgiven 2004 i Ylva Eggehorns översättning, men då i reviderad upplaga av henne själv. Den nya upplagan fick även nya illustrationer av Fred Apps. Boken har en traditionell disposition med utvalda episoder från både Gamla och Nya testamentet.

Bibel för barn är skriven av Karin Andersson, Inga Wernolf och Lisa Östh och är utgiven av Verbum. Boken utkom första gången 1995 och har sedan dess kommit i ny upplaga 2016. Boken är illustrerad av Ulf Löfgren (Karlberg, Wernolf & Östh 2016). Boken har enligt förlaget givits ut i 500 000 exemplar i Sverige och översatts till andra nordeuropeiska språk (Verbum). *Bibel för barn* innehåller episoder från både Gamla och Nya testamentet.

Bibel för små och stora är skriven och illustrerad av författaren Marijke ten Cate, även hon från Nederländerna. Barnbibeln är översatt av Kristina Reftel och utgiven 2013 på Argument Förlag. Boken innehåller 33 episoder från Gamla och Nya testamentet (Cate & Binsbergen 2013).

En vän från himlen är författad av Ylva Eggehorn och gavs ut 2012. Den är illustrerad av Tord Nygren och utgiven av Libris. Boken har en annorlunda disposition där episoden om Jesu födelse kommer först, sedan episoder från Gamla testamentet och sedan Jesu verksamhet, korset och graven (Eggehorn 2012, 4).

Stora berättarbibeln är skriven av Bob Hartman och sedan översatt till svenska av Tomas Ölmelid och Jan-Sture Neuman. Boken är illustrerad av Krisztina Kallai Nagy och utgiven på Argument Förlag 2008 (Hartman 2008, 2).

Bland de valda barnbiblarna finns både de som ursprungligen är författade på svenska och några som är översättningar. Detta kan ses som en nackdel, eftersom de därmed är skrivna i olika kontexter och med olika traditioner. Däremot kan samma argument föras fram som en styrka. Att barnbiblarna kommer från olika sammanhang ger också studien bredd, i och med att resultatet inte enbart är kulturellt präglat utan kan visa på ett mönster som är genomgående också utanför Sverige.

Att två av barnbiblarna gavs ut första gången före 00-talet gör att underlaget spretar något. Samtidigt är dessa två de barnbiblar som getts ut i stor upplaga i Sverige och kan därmed antas vara mer lästa och spridda. Eftersom de båda har genomgått en revidering under 00-talet så faller de ändå in under urvalskriterierna.

En annan avgränsning jag gjort är att analysen kommer att beröra evangelietexter som handlar om korset och graven, för att få ett tydligare och mer enhetligt analysunderlag. Detta är episoder där kvinnor förekommer, blir namngivna och beskrivna i evangelierna. Dessutom är det bibelberättelser som återfinns i alla de valda barnbiblarna, vilket ger ett bredare undersökningsmaterial än för andra episoder i Nya testamentet där det förekommer kvinnor.

Som referens när det gäller evangelietexter till analysen kommer i första hand *Bibel 2000* att användas, eftersom *Bibel 2000* är den etablerade översättningen i Sverige när denna uppsats skrivs. *Bibel 2000* är skriven med mål att återspegla grundtexternas olikheter samtidigt som den är översatt på ett idiomatiskt sätt (Olsson 2001, 124). Som komplement till *Bibel 2000* har även den engelska bibelöversättningen *New Revised Standard Version*, förkortat *NRSV*, använts som referensmaterial kring kvinnornas namn. Eftersom det inte har framkommit några skillnader mellan *NRSV* och *Bibel 2000* har endast den senare använts.

Begreppen episod eller berättelse kommer att användas. Med episod avses ett avskilt kapitel i en barnbibel respektive en avgränsad evangelietext. För att barnbibeltexten skall motsvara en episod om korset och graven i evangelierna har vissa texter behövt delas in i mindre stycken. Detta urval definieras i samband med analysen. Begreppet berättelse kommer att användas om de sammansatta texterna som helhet, det vill säga alla barnbibelns episoder om Jesus eller ett helt evangelium från början till slut.

1.4. Metod

För att kunna besvara frågeställningarna kommer jag att använda *Literary Criticism/litterär kritik*. Denna kommer att kompletteras med en bildanalys för att kunna besvara frågeställningen om hur kvinnorna gestaltas i bilderna, och för att kunna göra den komparativa analysen som behövs för att kunna besvara frågeställningen om hur informationen har förändrats. Bilderna i barnbiblarna är en del av episoden, och det som det icke läskunniga barnet själv kan ta del av och reflektera över.

Den litterära kritiken utgår från att texten är en helhet och därmed i sin färdiga form (Powell 1990, 7). Nämda metod innebär en mängd verktyg för att kunna analysera litteratur. I denna uppsats kommer särskilt narratologisk analys och komparativ litteraturanalys att användas. Den narratologiska analysen används för att undersöka vilken karaktär kvinnan har i narrativet. Den komparativa litteraturanalysen kommer användas för att jämföra om det finns några skillnader i den information och skildring som görs av kvinnorna i barnbibeltexten, i förhållande till motsvarande text i *Bibel 2000* och *New Revised Standard Version (NRSV)*.

1.4.1. Narratologisk analys

Inom den narratologiska analysen finns en mängd olika perspektiv att undersöka, men denna undersökning kommer att begränsas till intrig, person, direkt- och indirekt karaktärisering samt klassificeringen av vilken typ av karaktär det handlar om.

Intrigen (eng. the plot) är det mönster som går att se i episoden, som länkar samman enskilda händelser till en helhet (Marguerat & Bourquin 1999, 40). Marguerat och

Bourquin (1999, 44) presenterar det etablerade ”fem-schemat” som är ett analyschema i fem steg för berättelser. Det består av stegen:

- 1) *Initial situation*, vilket är den scen där handlingen börjar och de grundläggande förhållandena för berättelsen presenteras.
- 2) *Komplikationen*, där ett problem introduceras i episoden.
- 3) *Transformerande handling*, som är förändringen utifrån komplikationen och den initiala situationen.
- 4) *Upplösningen*, där episodens handling får en lösning av det problem som tidigare presenterats.
- 5) *Finala situationen*, vilket är epilogen i berättelsen, eller en sammanställning av vad som skett i berättelsen.

Kategorin *person* består av namn eller, om namn inte uppges, kön. Den *direkta karaktäriseringen* består av de värdeomdömen som sägs om personen, medan den *indirekta karaktäriseringen* är de handlingar som personen gör eller det personen säger (Amit 2001, 74).

Eftersom det bland annat används ironi och symboler i texterna, som är menade att säga något i samspelet mellan författaren och läsaren, så behöver texten analyseras djupare än att enbart återge vad som sägs när karaktäriseringen söks (Powell 1990, 28). Ironi kan vara svårupptäckt i episoderna, men Powell menar att en uppmärksam läsare med kunskap om att ironi kan förkomma också kommer att kunna uppfatta den i texten (Powell 1990, 31).

En annan aspekt att ta hänsyn till är vilken auktoritet som ligger bakom det som sägs om karaktärer. Inom narratologin anses berättaren vara trovärdig i sina utsagor om karaktärerna, däremot skall läsaren ta med sig att det är berättaren som styr hur episoden utvecklas. Därmed bestämmer vad berättaren vad läsaren skall få veta och vems perspektiv som skall delges (Amit 2001, 94). En annan karaktär som per automatik tillskrivs trovärdighet är Gud. I övrigt behöver läsaren reflektera kring karaktärernas auktoritet i utsagorna om varandra (Amit 2001, 95).

Ytterligare klassificering görs genom att undersöka vilken typ av karaktär som det handlar om. Marguerat och Bourquin lyfter fram fyra olika sorters karaktärer, vilka kommer att ligga till grund för analysen av karaktärer i denna uppsats. Dessa karaktäriseringar är *protagonist*, *character*, *agent* samt *walk-on*.

Protagonist är den eller de som har en karaktär som innebär en utveckling av episoden. Denna karaktär kan vara antingen komplex eller enkel. En *character* är en eller flera personer som har en roll i episoden. *Agent* är en enkel karaktär som påverkar episoden i liten utsträckning. *Walk-on* är de karaktärer som tillhör bakgrunden och därmed inte påverkar episoden i någon nämnvärd utsträckning (Marguerat & Bourquin 1999, 60). I den här analysen kommer hierarkin mellan olika karaktärer vara i den ordning som de presenterades, det vill säga att protagonisten är mest delaktig medan walk-on-karaktären är minst delaktig.

Inom den narrativa kritiken finns en mängd andra perspektiv som skulle kunna vara av intresse, till exempel fokalisation, som visar på vems perspektiv episoden är berättad ur (Marguerat & Bourquin 1999, 73). Jag har istället valt den direkta och indirekta karaktäriseringen som metod, eftersom den även tar hänsyn till karaktärens agerande och inte enbart tänkande.

Narratologin har valts utifrån att det är en metod som underlättar jämförelse mellan olika episoder. Metodens fördel är förtydligandet av hur olika versioner av texter tar sig ut, samt att den kan tydliggöra vilka transformationer som har skett i texten (Dalevi 2007, 41).

Analysschema

För att kunna se samband mellan hur olika karaktärer framställs och vad som sägs av dem respektive om dem har jag gjort ett eget analyschema utifrån Amits (2001) och Marguerats och Bourquins (1999) definitioner. Analyschemat kommer att användas som ett verktyg vid analysen av de bibelespisoder om korset och graven som innefattar kvinnor i de utvalda barnbiblarna.

Person	Direkt karaktärisering	Indirekt karaktärisering	Klassificering
Kvinnan	- Är en synderska enligt berättaren (7:37, 39)	- grät och vätte ner Jesu fötter, torkade med sitt hår, kysste fötterna och smorde in dem med balsam. (7:37b-38)	Agent

Tabell 1: Exempel på analyschemat.

Samma analyschema kommer att användas vid karaktäriseringen och beskrivningen av kvinnans roll i evangelietexterna. Då går det lättare att identifiera likheter och skillnader både mellan framställningarna i barnbiblarna och utifrån vilken övrig information som eventuellt finns i någon av texterna. Detta blir sedan underlaget för den komparativa analysen.

1.4.2. Bildanalys – semiotisk analys

Den semiotiska analysen syftar till att beskriva och analysera bildens innehåll (Wærn, Pettersson & Svensson 2004, 38). Den semiotiska analysen delas in i två delar:

Denotation, som är vad vi ser eller vad bilden uppenbart förmedlar (Wærn, Pettersson & Svensson 2004, 39). Exempelvis kan ett korsfästelsekors genom denotation beskrivas som ett kors, en man som är fäst på korset, han har en krona på sig.

Konnotation är de associationer som bilden väcker och det som vi därmed läser in i bilden (Wærn, Pettersson & Svensson 2004, 40). I exemplet med korsfästelsekors skulle konnotationen vara: Jesus hänger och plågas på ett kors. Konnotationerna kan vara mer eller mindre personligt präglade (Wærn, Pettersson & Svensson 2004, 40).

Bildanalysen har därmed en högre grad av subjektivitet eftersom den präglas av den som gör analysen, och vad denna har för tidigare erfarenheter och referenser. Den bildanalys som kommer att göras i denna uppsats kommer främst att vara av karaktären denotation, eftersom den inte är lika präglad av mina personliga referenser. Konnotation kommer att användas i den mån det behövs för att beskriva bilden och då särskilt kvinnornas uttryck.

De frågor som kommer att ligga till grund för bildanalysen är vad bilden föreställer, om det är några kvinnor i bilden och hur dessa porträtteras. Utifrån frågeställningarna

analyseras bilderna, och denna analys genererar kategorier som blir grund för ytterligare en analys av bilden, för att kunna se ett samband mellan bilderna.

De bilder som analyseras är de som finns på samma uppslag som den analyserade texten i barnbiblarna och tillhör episoden. Här finns det av naturliga skäl ingen möjlighet att jämföra med *Bibel 2000* och *NRSV*. Istället får bilderna bli en del av episoden som finns i barnbiblarna.

1.4.3. Komparativ analys

En komparativ analys består av jämförande mellan två eller flera objekt. Den kan vara antingen beskrivande eller förklarande (Denk 2002, 8). I denna uppsats kommer den komparativa analysen vara av beskrivande karaktär, och inte syfta till att förklara varför resultatet ser ut som det gör. Analysen kommer att baseras på det Denk (2002, 57) kallar för *The Method of Differences*. Denna utgår från att det är skillnaderna som är vägledande och betonas i analysen. Skillnaderna kommer att analyseras både utifrån texterna och utifrån hur bilden lyfter fram en särskild del av episoden.

1.5. Teori

1.5.1. Barnbibel

Enligt Dalevi (2007, 15) kan en barnbibel definieras utifrån att den uppfyller tre kriterier: att den innehåller ett urval av texter och inte motsvarar hela bibeln, att texten är skriven för barn, och därmed har ett tillgängligt språk, samt att boken är illustrerad. Barnbibeln har en författare som gjort ett urval samt formulerat alla texter med en specifik målgrupp i åtanke. Till detta kommer illustratörens arbete med bilderna, genom att välja ut en speciell sekvens av episoden och därmed kunna förstärka texten (Dalevi 2007, 39).

Ytterligare en aspekt på barnbibeln är att den är en transformerad text. Den är inspirerad av en grundtext som blivit till en översättning, som sedan ligger till grund för texten som blir barnbibeln (Dalevi 2007, 37).

1.5.2. Hypotext och hypertext

Stefan Klint (2001) har gjort en kartläggning av olika förhållanden mellan hypotext och hypertext utifrån Genettes teori. En hypotext kan beskrivas som grundtexten medan hypertexten är en ny text som baserats på en hypotext. Denna text kan ha olika grad av likhet och överensstämmelse (Klint 2001, 40). I denna uppsats kommer evangelierna att vara hypotexten medan barnbiblarna är hypertexten.

En hypertext kan skrivas genom att den har fått en förlängning, förstärkning, transmotivering eller transvärdering. En förlängning är när hypotexten får en fortsättning som skrivs på ett liknande sätt, därmed fortsätter den och använder samma stilistiska drag. En förstärkning görs när vissa detaljer blir starkare i den nya texten och det läggs ett större fokus vid det mest dramatiska i episoden. Klint skriver även om transmotivering, som sker när läsaren får ta del av en karaktärs orsaker till sitt handlande, samt transvärdering, som är när en karaktär skrivs fram i episoden eller reduceras (Klint 2001, 41).

Även Dalevi (2007, 43) lyfter Genettes teori om hypo- och hypertext och menar att detta är ett sätt att tydliggöra vad det är för typ av förändring som sker i barnbibeltexterna, i kontrast till evangelietexterna, i form av karaktärer och skeenden som förstärks, förminskas eller förändras.

1.5.3. Genusforskning och teologi

Fältet genusforskning rymmer den feministiska teologin och syftar till att synliggöra de förhållanden som gäller makt och värde i fråga om kön inom teologin. Detta görs genom att kritiskt granska hur över- och underordning tar sig uttryck i religiösa texter och riter (Eriksson 2004, 14). Till detta finns även ett intresse för att visa på hur kvinnor framställs, och vilka kvinnor det skrivs om i Bibeln (Eriksson 2004, 26).

Att tala om en feministisk teologi är egentligen felaktigt. Istället handlar det om feministiska teologier, eftersom det inte finns en gemensam uppfattning utifrån förutsättningen att vara kvinna, utan sammanhang och ställning i samhället påverkar

även den tolkningen (Jansdotter Samuelsson 2011, 28). Jansdotter Samuelsson (2011, 27) framhåller att de feministiska teologierna ändå har två perspektiv gemensamt: att synliggöra patriarkala strukturer och att presentera alternativa tolkningar som synliggör kvinnor i bibeltexten, genom att antingen inkludera dem i tolkningen eller att särskilt lyfta fram dem.

De feministiska teologiernas historia är lång och började i 1800-talets kvinnorörelse, och har sedan under 1900-talet fortsatt att utvecklas av en mängd teologer (Jansdotter Samuelsson 2011, 32). Två av dessa som har kommit att bli särskilt stora namn inom ämnet är Rosemary Radford Ruether och Elisabeth Schüssler Fiorenza. Dessa kvinnor har berikat ämnet med en mängd olika perspektiv inom de feministiska teologierna. Radford Ruether är främst erkänd för den kritik som hon framfört mot traditionell teologi och hennes strävan att visa på de samband som finns mellan patriarkatet och sociala strukturer (Muers 2005, 440). För att nämna något av Schüssler Fiorenzas många bidrag till teologin, så är hennes redaktionskritiska metod något som kan lyftas fram. Metoden är ett sätt att synliggöra en historisk konstruktion gällande kvinnornas roll i nytestamentlig tid (Schüssler Fiorenza 1983, 41). Den är en del i att kunna undersöka på vilket sätt en bibelöversättning är präglad av en androcentrisk utgångspunkt (Schüssler Fiorenza 1983, 60). Ytterligare ett perspektiv som Schüssler Fiorenza lyfter är hur både män och kvinnor, utifrån hennes läsning av bibeltexterna, kallas till lärjungaskap (Schüssler Fiorenzas 1983, 130).

Båda dessa teologer har eftersträvat att skriva fram kvinnorna i bibelberättelserna, som ett led i att synliggöra dem. Hanna Stenström ställer sig kritisk till en viss utveckling som skett inom den feministiska teologin. Hon menar att det finns risker med att skriva fram kristendomen som en religion som står på kvinnornas sida, eftersom detta riskerar att dölja de sanna problemen (Stenström 2009, 145). Anne-Louise Eriksson berör samma problematisering (2004, 27) och skriver: "...[att] bibeln ger uttryck för en patriarkal ordning kan inte förnekas och bör, enligt kritikerna, inte döljas via efterhandskonstruktioner."

Hanne Løland presenterar en definition av den moderna feministiska bibelforskningen idag, som beaktar balansgången mellan dessa två poler:

en refleksjon over Bibelens tekster og innhold med særlig henblikk på kvinners situasjon ut fra at erkjennelsen av at Bibelen har vært – og blir – brukt / misbrukt til å undertrykke kvinner, og med målsetting å bidra til frigjøring av kvinner (Løland 2005, 262).

Den här uppsatsen kommer att ta sitt avstamp i en feministisk teologi som stämmer överens med Lølands definition, alltså teorin om att kvinnor kan vara marginaliserade och reducerade i barnbibeltexterna, baserat på resultat som andra studier har visat. Däremot förutsätts inte denna position vid analysen, men den finns med som ett rimligt alternativ. Intentionen är inte att skriva fram de kvinnliga karaktärerna, utan att belysa den befintliga strukturen som finns i barnbiblarna, för att sedan diskutera dess konsekvenser.

1.6. Tidigare forskning

Denna forskningsöversikt syftar till att lyfta fram den forskning som finns kring barnbiblar och feministisk analys av dem. Främst kommer den att beröra den nordiska forskningen, med början i den svenska. Sökningar har gjorts i databaserna ATLA och Swepub.

I den svenska forskningen inom ämnet är Sören Dalevi ledande, för att inte säga helt dominerande. 2007 disputerade han med sin avhandling *Gud som haver barnen kär?: barnsyn, gudsbild och Jesusbild i Barnens bibel och Bibeln i berättelser och bilder*. I den lägger han fokus vid vad som händer med en barnbibeltext i förhållande till evangelietexten när den skrivs om för att anpassas till barn. Dalevi konstaterar att det finns tendenser att låta karaktärernas tankar och handlingar få en större plats i barnbibeltexten. Detta blir också ett sätt där berättaren blir tolkare för barnen av hur de skall förstå berättelsen (Dalevi 2007, 292).

Dalevi nämner i ett kapitel hur kvinnor gestaltas i barnbiblarna, men med deras innehållsförteckning som underlag för reflektionen. Här konstaterar han enbart att det förekommer färre kvinnor än män (Dalevi 2007, 55). Dalevi analyserar Anne de Vries *Barnens bibel*, som också är föremål för analys i detta arbete. Däremot har studierna olika fokusområden, där denna studie gör en mer ingående undersökning för att ge fler perspektiv på hur kvinnor gestaltas i biblar för barn.

Övrig svensk forskning på området är begränsad. Det som finns tillgängligt är ett antal studentuppsatser som berör barnbiblar. Bland dessa finns Linnea Linds (2015) kandidatuppsats ”Jesu mor var där”. Uppsatsen undersöker hur Jesu mor Marias och Jesus relation skildras. I studien framkommer att Marias karaktär både förstärks och förminskas i olika texter, i jämförelse med motsvarande text i en bibel för vuxna (Lind, 2015, 35).

En annan kandidatuppsats inom ämnet är skriven av Caroline Lundqvist (2016) ”Som man och kvinna skapade han dem. På tal om genuskontrakt i våra mest älskade barnbiblar”. Lundqvist identifierar att kvinnor ges mindre utrymme i berättelsen än deras manlige motpart, samt att gudsrelationen därmed tillskrivs mannen. Mannen blir norm medan kvinnan får en biroll i berättelsen (Lundqvist 2016, 56). Lundqvists uppsats baseras på berättelser i Gamla testamentet. Mellan dessa två uppsatser finns den lucka som denna uppsats vill bidra med att utforska, just frågan hur de kvinnliga karaktärerna i Nya testamentet förstärks respektive reduceras.

Den norska forskaren Ingunn Aadland har undersökt hur kvinnor gestaltas i ett antal norska barnbiblar. Resultatet av hennes studie visar att kvinnorna blir nedtonade. De gemensamma drag som Aadland ser i barnbiblarna är att de kvinnor som omskrivs är i behov av förlåtelse, och att det könskritiska perspektivet i texterna är eftersatt (Aadland 2019, 143). Utöver detta ser hon att kvinnorna blir marginaliserade på så sätt att de blir anonymiserade eller bortreducerade ur berättelsen. Detta blir särskilt tydligt i episoden om påsken och pingsten (Aadland 2019, 149).

Aadlands undersökning är både en inspiration för denna undersökning, och ett underlag för diskussionen. De barnbiblar Aadland undersökt är skrivna på norska, medan barnbiblarna i denna undersökning är skrivna på, eller översatta till svenska och använda i en svensk kontext. Aadlands resultat visar på behovet av att undersöka hur kvinnor framställs alternativt reduceras i barnbiblar, vilket understryker behovet av denna studie med fokus på ett material på svenska.

Sören Dalevi (2007, 46) nämner i sin avhandlings forskningsöversikt att det finns ett stort intresse för forskning på barnbiblar i Tyskland. Dessvärre är mina tyskakunskaper begränsade, och därför kommer inte den tyska forskningen att vara en del i underlaget för forskningsöversikten i denna uppsats.

Även forskningsfältet bildanalys av barnbiblar är begränsat. Caroline Vander Stichele och Hugh S. Pyper har som redaktörer av antologin *Text, Image, and Otherness in Children's Bibles: What Is in the Picture?* från 2012 sammanställt tretton undersökningar av barnbiblar och dess bilder. De kunde se att bilderna i stor utsträckning var stereotypa till sin utformning och framhävde klass, kön och etnicitet (Pyper och Stichele 2012, 7). Dessutom menar de att barnbiblarna kan vara den första bibeltext som ett barn kommer i kontakt med, och därmed kan forma hur läsaren uppfattar både berättelsen och karaktärer senare i livet (Pyper & Stichele 2012, 1). I antologin ingår även en artikel av Susanne Scholz, "Veggies, Women, and Other Strangers in Children's Bible DVDs: Toward the Creation of Feminist Bible Films". Scholz har undersökt fyra barnbibelfilmer och menar att det framstår som att de har en neutral teologi, men att den i själva verket är androcentrisk och hierarkisk (Scholz 2012, 101). Hon lyfter behovet av en barnbibelfilm som är präglad av ett feministiskt perspektiv för att kunna visa en alternativ tolkning (Scholz 2012, 117).

Sammanfattningsvis är det svenska forskningsmaterialet av barnbiblar begränsat, framför allt när det gäller analys av kvinnors plats och roll i berättelserna. Därmed finns det en lucka där denna uppsats kan komma att bidra med en liten pusselbit i samtalet om hur kvinnor gestaltas i svenska barnbiblar.

DEL 2: ANALYS AV EPISODERNA OM KORSET OCH GRAVEN

Analysen kommer att göras i två delar – episoden om korset och graven analyseras åtskilda, med början vid korset för att sedan fortsätta med graven. Delarna läggs sedan samman i en sammanfattning där huvudtendenserna presenteras.

För att kunna jämföra episoderna kommer först hypotexterna i form av evangelierna att analyseras utifrån *intrig*. Denna beskrivs genom versindelningar samt med nyckelord, eftersom de finns tillgängliga att läsa i sin helhet. Sedan görs analysen av intrigen i hypertexterna i form av barnbibeltexterna, men något mer utförligt än med evangelierna. Eftersom denna analys är narrativ kommer inte någon diskussion föras kring vilka kvinnor som verkligen kan tänkas ha deltagit vid korset och graven ur ett historiekritiskt perspektiv. För en fördjupad kunskap kring det hänvisas till Richard Bauckhams (2002) bok *Gospel Women*. Istället kommer analysen att utgå från de karaktärer som narrativen i sig själva nämner.

2.1. Episoden om korset

2.1.1. Intrig: Evangelierna om korset

Matteus 27:45–56

Initial situation: v. 45. Det blev mörkt över jorden.

Komplikation: v. 46–50. Jesus ropar på korset, får surt vin, hånas, ger upp andan.

Transformerande handling: v. 51–53. Förhänget brister, gravar öppnas, döda uppstår.

Upplösning: v. 54 Officeren: Jesus som Guds son

Final situation: v. 55–56. Några kvinnor stod och såg på.

Markus 15:33–41

Initial situation: v. 33. Mörker över jorden.

Komplikation: v. 34–36. Utrop, surt vin, Jesus hånas.

Transformerande handling: v. 37–38. Slutar andas, förhänget brister.

Upplösning: v. 39 Officeren: Jesus som Guds son.

Final situation: v. 40–41 Kvinnor såg på.

Lukas 23:44–49

Initial situation: v. 44 Mörkt över jorden.

Komplikation: v. 45 Förhänget brast.

Transformerande handling: v. 46 Utrop, slutade andas.

Upplösning: v. 47: Officeren: en rättfärdig man

Final situation: v. 48: Folkmassan, vänner, såg på

Johannes 19:25–37

Initial situation: v. 24–28: Korset, modern, lärjunge.

Komplikation v. 29–30a Surt vin, fullbordat

Transformerande handling: v. 30b–32, Överlämnade av ande, krossa benpipor

Upplösning: v. 33–34 Död, stack upp sidan

Final situation: v. 35–36 skriftordet uppfyllas.

Namngivning och karaktär i episoderna om korset i evangelierna

Analysen av individer och karaktärisering har sammanställts i tabell på följande sida.

Vissa individer återkommer i ett flertal evangelier, medan andra endast förekommer i någon av episoderna.

Tabell 2: Evangelierna– identifiering och klassificering av karaktärer

Namn	Matteus	Markus	Lukas	Johannes
Jesus	P	P	P	P
”Några som stod där”	A	A	-	-
En som stod där / ”De”	K	K	-	K
Officeren	P	P	P	-
Maria från Magdala	W	W	-	W
Maria: Jakobs och Josefs mor	W	W	-	-
Modern till Sebedaios söner	W	-	-	-
Många kvinnor som följt med till Jerusalem	W	W	-	-
Salome	-	W	-	-
Kvinnorna som följt med sedan Galileen	-	-	W	-
Jesu mor	-	-	-	A
Lärjungen Jesus älskade	-	-	-	W
Maria gift med Klopas	-	-	-	W
Jesus moders syster	-	-	-	W
Judarna	-	-	-	A
Soldaterna		-	-	A

Tabell 2: Namngivning och klassificering av karaktärer i evangelierna

Teckenförklaring: P=Protagonist, A=Agent, W=Walk-on, C=Character, - = finns inte med i evangeliet.

2.1.2. Kvinnornas roll i episoderna från evangelierna

Namngivna och okända kvinnor

I samtliga evangelier finns det kvinnor med vid korset, namngivna eller som ett okänt kollektiv. Bland de namngivna är det speciellt Maria från Magdala som nämns, och hon återkommer i tre av fyra evangelier. Vilka andra kvinnor som deltog vid korsfästelsen skiljer sig åt i de olika evangelierna. De som nämns är Maria, Jakobs och Josefs mor, Salome, Jesu mor, Maria, gift med Klopas, modern till Sebedaios söner, samt Jesu mors syster. Utöver de namngivna kvinnorna nämns i två av evangelierna en grupp kvinnor som följt Jesus till Jerusalem. I Lukasevangeliet finns det inte någon namngiven kvinna, utan dessa nämns istället som ”kvinnorna som hade följt med honom från Galileen” (Luk 23:49).

Kvinnornas karaktärisering i evangelierna

Utifrån analysen av karaktär så är samtliga kvinnor, utom Jesu mor, bakgrundskaraktärer, så kallade walk-on-karaktärer. Det gäller både de namngivna och de okända kvinnorna. I Matteus-, Markus- och Lukasevangelierna står de och tittar på

det som sker utan att säga något eller respondera, och deras närvaro för inte episoden framåt utan är endast en del i bakgrunden.

Jesu mor, från Johannesevangeliet, har karakteriserats som *agent*, trots att hon själv inte har några repliker eller handlingar. Anledningen är att hon i sin passivitet och lilla roll bidrar till det framåtsträvande skeendet tillsammans med ”lärjungen som Jesus älskade”. Detta skeende blir del i avslutningen av Jesu liv i Johannesevangeliet.

2.1.3. Intrig om korset i barnbiblarna

I barnbiblarnas texter om korset är flera episoder sammansatta till en större episod. För att en jämförelse mellan hypo- och hypertexter skall vara möjlig, och dessutom mellan de olika hypertexterna, kommer därför valda stycken av barnbibeltexten att analyseras. Urvalet i episoderna om korset kommer att avgränsas till det som händer från att Jesus talar till sin mor och den lärjunge som han älskade tills han dör, om texten baseras på Johannesevangeliet. Om episoden bygger på ett av de andra evangelierna blir avgränsningen från de utrop som Jesus gör på korset tills han dör.

Bibel för små och stora, sida ur kapitel 26: Jesus dör

Initial situation: Människor står och tittar och ropar till Jesus.

Komplikation: ”Om du är Guds son kan du väl komma ner från korset”.

Transformerande handling: Men det gör inte Jesus, för det är en del av Guds plan.

Upplösning: Jesus dör. Marken skakar och det blir mörkt.

Final situation: En soldat säger: ”Den mannen måste ha varit Guds son”

Barnens bibel: Golgata

Initial situation: Vid korset stod Jesus mamma Maria och Johannes. Maria hade stor sorg och var orolig för vem som skulle ta hand om henne. Jesus såg detta och sa ”Mamma, se din son”. Och till Johannes sa han ”där har du din mor” Maria fick sen bo med Johannes.

Komplikation: Jesus hängde på korset och det var varmt. Då gick solen i moln och det blev mörkt och tyst. Jesus hängde på korset i mörkret.

Transformerande handling: Jesus ropar: "Min Gud, min Gud, varför har du övergivit mig?" Det blev ljus och Jesus förstod att han inte var övergiven. Han var törstig och fick att dricka.

Upplösning: Han ropade "allt är färdigt!" Himlen var öppen för människor och Jesus kunde dö. Han sa: "Far, i dina händer överlämnar jag nu min ande."

Final situation: Han böjde sitt huvud och dog.

En vän från himlen: Jesus blir korsfäst och dör

Initial situation: Maria, Jesus mamma, Maria från Magdala och lärjungen Johannes stod vid korset. Jesus sa: "Nu, Johannes, får du ta hand om Maria hon blir din mamma.", "Nu, Maria, får Johannes bli din son."

Komplikation: Jesus blir svagare och ber om något att dricka. Soldaterna ger honom sur ättika på en svamp.

Transformerande handling: Jesus bad: "Fader förlåt dem för de vet inte vad de gör". Det blev solförmörkelse.

Upplösning: Jesus ropade "Gud min, min Gud, varför har du övergivit mig? Och bad. "Fader, i dina händer lämnar jag nu min ande".

Final situation: Han böjde huvudet. Sa "nu är allt färdigt" och slutade andas.

Bibel för barn: Jesus dör

Initial situation: Det blev mörkt.

Komplikation: Jesus ropar: "Far, i dina händer lämnar jag min ande", slutade andas.

Transformerande handling: Mark, berg och hus skakade. Vakterna blev rädda, bad.

Upplösning: De sa att han var Guds son.

Final situation: De som hade samlats blev förskräckta och gick hem.

Stora berättarbibeln: En fruktansvärd dag

Initial situation: Jesus mamma stod vid korset. Jesus säger till Johannes att ta hand om henne.

Komplikation: Andra människor hånade honom och sa att han skulle rädda sig själv.

Transformerande handling: Jesus kunde inte det och visste att det berodde på att Gud ville att han skulle ta bort det onda människorna gjort.

Upplösning: Jesus viskar att det är färdigt.

Final situation: Dör ensam.

Namngivning och karaktär i episoderna om korset i barnbiblarna

Analysen av individer och karaktärisering redovisas i nedanstående tabell. Vissa individer återkommer i ett flertal av episoderna medan andra endast förekommer i någon av texterna. *Bibeln för små och stora* baseras enligt bokens egen anvisning på Markusevangeliet. Övriga episoder hänvisar inte till ett enskilt evangelium som hypotext. Analysen visar på att tre texter har många likheter med Johannesevangeliet: *Barnens bibel*, *En vän från himlen* och *Stora berättarbibeln*. Även om dessa har sin grund i Johannesevangeliet så återfinns spår och delar av de andra evangelierna. *Bibel för barn* anger inte heller källa men har mycket gemensamt med Lukasevangeliet, men även här finns det en viss inspiration från de andra evangelierna.

Tabell 3: Barnbiblarna– identifiering och klassificering av karaktärer

Namn	Bfsos	Bb	Evfh	Bfb	Sbb
Jesus	P	P	P	P	P
Människor	A				
Soldat/ Romerska vakterna	P	-	-	P	-
Maria, Jesus mamma	-	A	A	-	A
Johannes/en av hans vänner	-	A	A	-	A
Mannen/Soldaten som blötte en svamp	-	A	A	-	-
Maria från Magdala	-	-	A	-	-
Alla som samlats	-	-	-	W	-
"De flesta som stod där"	-	-	-	-	A

Tabell 3: Identifiering och klassificering av karaktärer i barnbiblarna.

Teckenförklaring: Bfsos=Bibel för stora och små, Bb=Barnens bibel, Evfh=En vän från himlen, Bfb=Bibel för barn, Sbb=Stora berättarbibeln. P=Protagonist, A=agent, W=walk-on, C= Character, -= finns inte med i episoden.

2.1.4. Kvinnornas roll i episoderna om korset från barnbiblarna

Namngivna kvinnor

I barnbibeltexterna finns det två kvinnor med vid korset: Jesu mor och Maria från Magdala. I texterna med Jesu mor har hon blivit namngiven, med namnet Maria. I två

av barnbiblarna finns det inte uttalat kvinnor närvarande i episoden, men det kan ingå kvinnor i de folkmassor som finns omtalade i episoderna.

Kvinnornas karaktärisering i barnbiblarna

Jesu mor nämns i tre av fem barnbiblar. Hon har en roll som skulle kunna klassificeras som en walk-on på grund av hennes passiva roll stående vid korset, men istället har hon karaktäriserats som en agent. Det beror på samma argument som i klassificeringen av Johannesevangeliet, nämligen att Maria tillsammans med Johannes är en del av det skeende som är vid korset. I barnbibeltexten kan läsaren få del av Marias tankar, oro och sorg vilket ger en tydligare bild av hennes karaktär och bidrar till att hon är en agent. Maria från Magdala förekommer i *En vän från himlen*. Hon har inte heller en agerande karaktär i scenen från korset, men läsaren får ta del av hennes tankar och hennes sorg. Detta gör att hennes karaktär går från *walk-on* till *agent*.

2.1.5. Episoden om korset i illustrationerna

Hur kvinnorna gestaltas i bilderna i episoden om korset

I de analyserade bilderna finns det sex stycken som hör ihop med episoden om korset. I dessa sex bilder är kvinnor gestaltade på tre, samt eventuellt på ytterligare en där det är svårt att avgöra om det är män eller kvinnor på bilderna. Svårigheten att identifiera dem beror på att det inte slår an några övriga konnotationer i framställningen som hjälper åskådaren att identifiera personen som man eller kvinna. Övriga indikationer som använts för att identifiera kön på personerna på bilderna är klädnaden i form av huvudduk för kvinnorna, samt om det har gått att se långt hår under huvuddukarna. I övrigt har klädnaden till viss del varit del i avgörandet, och då specifikt skärningen på kläderna, där kvinnorna haft mer figurnära kläder än männen.

Utifrån analysen har följande tabell tagits fram för göra analysen mer transparent.

Analysen kommer endast att beröra kvinnorna, eftersom frågeställningen är hur just dessa gestaltas i bilderna.

Tabell 4: Hur kvinnorna gestaltas i bilderna i episoden om korset

Barnbibel	Antal kvinnor/personer	Profil/Hela ansiktet	Rygg/ ansikte mot läsaren	Centrum/förgrund/bakgrund	Känsla	Agerande
Bfsos	3/9	3 profil	Rygg	Förgrund	Oro/sorg	Två står och tittar upp mot korset, en blundar med ansiktet mot marken.
Bb- bild 1	0/3	-	-	-	-	-
Bb- bild 2	0/0	-	-	-	-	-
Evfh	3/9	2 Profil 1 Bortvänd	2 rygg mot läsare 1 ansikte mot läsare	Förgrund	Sorg/tröstande	Två kvinnor står och tittar mot korset tillsammans med en man. Ena kvinnan har sin arm om mannen. En kvinna sitter på marken med ansiktet i handen.
Bfb	Ev 1/9	Profil	Ansikte	Bakgrund	Rädsla/panik	Kvinnan springer från korset
Sbb	1/15 ev 3/15	1 ansikte 2 profil	Ansikte Rygg	Förgrund	Oro/sorg Allvar	En kvinna står och blickar mot korset med händerna för munnen De andra två står och tittar mot korset

Tabell 4: Gestaltningen av kvinnorna i barnbiblarna, episoden om korset.

Teckenförklaring: Bfsos=Bibel för stora och små, Bb=Barnens bibel, Evfh=En vän från himlen, Bfb=Bibel för barn, Sbb=Stora berättarbibeln.

Analys av gestaltningen av kvinnorna i bilderna i episoden om korset

Av de 45 möjliga personerna som är avbildade i bilderna är tio kvinnor och då är tre av dessa medräknade trots att det har varit svårt att fastställa om de är män eller kvinnor. Dessa har ändå räknats med eftersom de potentiellt kan avsetts ha varit kvinnor av illustratören. När kvinnorna gestaltas i bilderna är det hela åtta av tio som är avbildade i profil, vilket gör att läsaren endast ser ena ögat samt halva munnen. En kvinna är avbildad bortvänd från läsaren så att hennes ansikte inte syns alls. En kvinna är illustrerad med hela ansiktet mot läsaren, men har ändå blicken riktad mot korset.

I tre av fyra bilder är kvinnorna i bakgrunden av bilden och i en av fyra är de en del av förgrunden. Detta bidrar till att kvinnorna blir en del i riktningen mot episodens centrum, i detta fall korset. Kvinnorna är observatörer av episodens centrum, och är därmed passiva i sitt uttryck.

De känslor som förmedlas genom kvinnornas uttryck är negativa eller neutrala genom att de förmedlar tröstande, rädsla, panik, allvar samt, det mest förekommande, oro och sorg.

2.1.6. Episoden om korset: förändring av information om kvinnorna

Analysen av förändringarna har i samtliga texter gjorts baserad på den direkta- och indirekta karaktäriseringen, på hur kvinnornas karaktärisering och namngivning förhåller sig till hypotexten, samt hur kvinnorna gestaltas i bilderna. I varken evangelierna eller barnbiblarna finns det någon direkt karaktärisering av någon kvinna, men en del av dem får den indirekta karaktäriseringen.

I samtliga evangelier är kvinnorna närvarande vid korset. De har inga repliker utan står tysta och deltar, i vissa evangelier på avstånd, i andra vid korset. I Matteus, Markus och Lukas framkommer det att kvinnorna har följt Jesus och tjänat honom sedan Galileen. I Lukas finns ytterligare en grupp kvinnor som följt Jesus till Jerusalem. I Johannes är det Jesu mor, hennes syster, Maria gift med Klopas och Maria från Magdala som står vid korset. Ingen av dem har repliker, men Jesu mor nämns av Jesus och får därmed sitt hem hos Johannes.

I transformeringen till barnbibeltext har kvinnorna reducerats. Det är främst Jesu mor som finns kvar i barnbiblepisoderna, i hela tre av fem episoder. Hon har behållit sin karaktärisering från evangelierna. I övrigt har Maria från Magdala reducerats ur två av tre möjliga episoder, men fått en uppskriven karaktär i den episod från barnbiblarna som hon är kvar i. Maria, gift med Klopas, har också reducerats. I övrigt har två okända kollektiv reducerats samt hela fem namngivna kvinnor har försvunnit ur en av episoderna.

I *Bibel för barn* och *Bibel för stora och små* har de identifierade kvinnorna helt tagits bort och finns inte längre med i texten. Kvar i dessa episoder är Jesus, någon form av vakt/soldat samt människor som samlats runtomkring. Det kan möjligtvis ingå några kvinnor ibland de människor som samlats runtomkring, men det är inget som explicit

nämns i text. I *Bibel för stora och små* finns kvinnorna med i illustrationen, med blicken mot berättelsens fokus, medan inga av kvinnorna är närvarande i illustrationen i *Bibel för barn*, utan de har helt reducerats ur berättelsen.

I *Stora berättarbibeln* är Maria, Jesu mor, den enda kvinna som finns kvar i texten. Det berättas att Jesu mor stod vid korset och får sitt hem hos Johannes, vilket nämns i en bisats. En kvinna i bilden kan tänkas vara en illustration av Jesu mor, vilket gör att hennes karaktär som agent styrks. I övrigt förekommer det tre personer i illustrationen som skulle kunna vara kvinnor.

Barnens bibel beskriver Maria vid korset. Att hon var "...böjd av sorg för hon såg hur mycket hennes son måste lida. Hon kunde ingenting göra. Snart skulle han vara död. Vem skulle då ta hand om henne?" (Vries 2004, 247). Efter detta kommer Jesu ord om hur Johannes är hennes son från och med nu, och att hon är hans mor. Övriga kvinnor återfinns varken i bild eller text.

En vän från himlen har med både Maria, Jesu mor, och Maria från Magdala, men inte Marias syster eller Maria, gift med Klopas. Som läsare får vi ta del av Marias tankar genom berättarrösten: "Det var den svåraste stunden i Marias liv" (Eggehorn 2012, 179). Till detta kommer Jesu repliker om hur Johannes nu skall bli hennes son och han hennes mor. Maria från Magdala säger inte heller någonting, men läsaren får ta del av hennes tankar om att hon inte vill överge Jesus vid korset samt får en beskrivning av att hon följt honom och blivit botad från en sjukdom. I illustrationen återfinns tre kvinnor samt en folkmassa som skulle kunna innehålla några kvinnor, men det är inget som framgår tydligt av illustrationen

Sammanfattningsvis har kvinnorna generellt reducerats i barnbibeltexterna om korset i jämförelse med evangelietexterna. En liknande tendens finns i vissa av illustrationerna där kvinnorna inte återfinns, medan andra illustrationer förstärker de namngivna kvinnornas karaktärisering. I några av bilderna finns fler kvinnor i illustrationen än i berättelsen, vilket gör kvinnorna närvarande men okända. Kvinnorna är inte

illustrerade i sin helhet utan i de flesta fallen i profil, vilket gör att fokus går från dem själva till episodens centrum.

2.2. Episoden om graven

2.2.1. Intrig: Evangelierna om graven

Matteus 28:1–15

Initial situation: v. 1. Kvinnorna kommer till graven.

Komplikation: v. 2–4. Jordskalv, ängel, stenen bortrullad.

Transformerande handling: 5–7. Var inte rädda, uppstånden, berätta för lärjungarna.

Upplösning: v. 8–10. Kvinnorna träffar Jesus.

Final situation: v. 11–12. Vaktstyrkan, överstepräster, säga att någon tagit kroppen.

Markus 16:1–19

Initial situation: v. 1–2. Kvinnorna kom till graven.

Komplikation: v. 3. Vem skall rulla undan stenen?

Transformerande handling: v. 4–6. Möter ung man, Jesus uppstånden.

Upplösning: v. 7. Kvinnorna blir sända till lärjungarna

Final situation: v. 8. Springer men säger inget, rädda.

Lukas 24:1–12

Initial situation: v. 1–2. Kvinnorna gick till graven, stenen bortrullad.

Komplikation: v. 3. Hittade inte Jesus kropp.

Transformerande handling: v. 4–8. Män, Jesus uppstått, mindes Jesu ord.

Upplösning: v. 9–12a. Berättade Apostlarna, Petrus sprang dit.

Final situation: v. 12b. Petrus gick därifrån i förundran.

Johannes 20:1–18

Initial situation: v. 1. Maria från Magdala, graven, stenen borta.

Komplikation: v. 2–10. Sa till två lärjungar, kommer till graven, bindlarna, går hem.

Transformerande handling: v. 11–15. Änglar, Maria möter Jesus, känner inte igen.

Upplösning: v. 16–17. Hon förstår vem han är, blir sänd till lärjungarna.

Final situation: v. 18. Maria gör det.

Tabell 5: Evangelierna– identifiering och klassificering av karaktärer

Namn	Matteus	Markus	Lukas	Johannes
Maria från Magdala	P	P	P	P
Maria /”den andra Maria”	P	P	-	-
Maria Jakobs mor	-	P	P	-
Jesus	P	-	-	P
Ung man /Två män	-	P	P	-
Herrens ängel	P	-	-	-
Två änglar	-	-	-	C
Vakterna/Vaktstyrkan	A	-	-	-
Överstepräster	A	-	-	-
Soldaterna	W	-	-	-
Salome	-	P	-	-
Johanna	-	-	P	-
Andra kvinnor i deras sällskap	-	-	A	-
Petrus	-	-	C	C
Den andra lärjungen	-	-	-	C

Tabell 5: Identifiering och klassificering av karaktärer i evangelierna.

Teckenförklaring: P=Protagonist, A=agent, W=walk-on, C=Character, -=finns inte med i episoden

2.2.2. Kvinnornas roll i episoderna från evangelierna

Namngivna och okända kvinnor

Maria från Magdala är den kvinna som återfinns i samtliga evangeliens episoder om graven. Vilka som i övrigt var med vid graven, eller om hon var ensam, skiljer sig åt mellan de olika evangelisterna. Däremot är samtliga kvinnor namngivna. Det är Maria, ”den andra Maria” och Maria, Jakobs mor, men i vilken utsträckning dessa skall anses vara samma karaktär får vara osagt. Utöver dessa nämns också Salome och Johanna. I Lukasevangeliet finns även en grupp som tillkommer senare, som omnämns som andra kvinnor i deras sällskap. Dessa är inte namngivna utan ett okänt kollektiv.

Kvinnornas karaktärisering i evangelierna

Alla de namngivna kvinnorna har karaktären *protagonister* i samtliga evangelier. Det är de som kommer till graven, som upptäcker att den är tom och som först får höra om uppståndelsen. Oftast beskrivs kvinnorna som en grupp, och det är oklart vem av dem

som säger vad. Därför får de alla karaktären *protagonist* eftersom de i sitt kollektiva handlande spelar stor vikt för handlingen.

Det icke-namngivna kollektivet som återfinns i Lukasevangeliet får karaktäriseringen *agent* eftersom de endast spelar en liten roll i utvecklingen, men de är ändå mer än en bakgrundskaraktär.

2.2.3. Intrig om graven i barnbiblarna

Bibel för små och stora kap 27 Graven är tom

Initial situation: Josef begraver Jesus i en klippgrav med hjälp av två kvinnor.

Två dagar senare går kvinnorna till graven, de skall smörja kroppen med väldoftande oljor.

Komplikation: De ser att graven är öppen, stenen borta och graven tom. De undrar var Jesus är.

Transformerande handling: De får syn på två män inne i graven som undrar varför de letar efter Jesus i en grav, han har uppstått.

Upplösning: Kvinnorna springer tillbaka till lärjungarna för att berätta men blir inte trodda. Petrus springer till graven och ser linnetyget ligga kvar.

Final situation: Petrus återvänder och bekräftar vad kvinnorna sagt.

Barnens bibel (A): Jesus uppstår från de döda

Initial situation: Vakterna står vid graven på den tredje dagen. Då kommer en ängel och marken börjar skaka. Ängeln rullar bort stenen och soldaterna flyr. Jesus kommer ut ur graven och lever. Några kvinnor kommer till graven med kryddor.

Komplikation: De undrar vem som skall rulla bort stenen. De ser att stenen redan är borta. Maria från Magdala springer till staden för att berätta. De andra kvinnorna går in i graven.

Transformerande handling: Där inne står två änglar som berättar att Jesus har uppstått. De påminner om Jesus ord om uppståndelsen. Kvinnorna blir sända att berätta för lärjungarna.

Upplösning: De möter Jesus och faller på knä inför honom. De blir sända till lärjungarna för att berätta.

Final situation: Jesus försvinner men kvinnorna är övertygade om att han lever. De skyndar till staden och berättar för lärjungarna men de tror dem inte.

Barnens bibel (B): Maria Magdalena

Initial situation: Maria från Magdala återvänder till graven för att leta efter Jesus kropp. Hon tror att någon tagit Jesus kropp och fört bort den.

Komplikation: Hon lutar sig in i graven och får se två män som satt där Jesus legat. De undrar varför hon gråter. Hon berättar att hon tror att någon tagit bort kroppen.

Hon fick syn på Jesus men förstod inte att det var han utan trodde det var trädgårdsmästaren. Han undrar varför hon gråter och vem hon söker.

Transformerande handling: När Jesus säger ”Maria!” känner hon igen honom.

Upplösning: Men Jesus säger åt henne att inte röra honom utan sänder henne till lärjungarna.

Final situation: Hon springer tillbaka och berättar men lärjungarna tror henne inte.

En vän från himlen: Jag lever igen, säger Jesus

Initial situation: Josef, en hemlig vän till Jesus som satt i stora rådet, ordnar en grav till honom. Pilatus ordnade vakter som stod utanför. Dagen efter vilodagen gick Maria från Magdala, Johanna och lärjungen Jakobs mor Maria till graven. Maria från Magdala hade med kryddor och olja.

Komplikation: När hon kommer till graven är stenen borta och graven tom. Soldaterna är borta.

Transformerande handling: Hon hör en röst som frågar varför hon gråter. När rösten säger ”Maria” undrar hon hur trädgårdsmästaren kan veta vad hon heter.

Upplösning: Hon förstår att det är Jesus. Han säger att han har uppstått. Maria och de andra två kvinnorna går och berättar för lärjungarna. De tror inte kvinnorna.

Bibel för barn: Den tomma graven

Initial situation: På morgonen gick Maria från Magdala, Johanna och Maria Jakobs mor och några andra till graven.

Komplikation: Stenen var bortrullad och graven var tom.

Transformerande handling: De får syn på två män i skinande kläder.

Upplösning: Männen säger att Jesus har uppstått.

Final situation: De skyndar sig tillbaka till staden för att berätta för lärjungarna.

Stora berättarbibeln: En lycklig dag

Initial situation: En tidig morgon är tre kvinnor på väg till kyrkogården, till Jesus grav. Han hade varit död i tre dagar och de är ledsna.

Komplikation: När de kommer fram kommer en ängel och rullar bort stenen från hans grav. Kvinnorna blev rädda och vågade inte säga något.

Transformerande handling: Ängeln berättar att Jesus lever. Kvinnorna kryper in i graven och ser att endast bindlarna ligger kvar. De undrar var Jesus är och var ängeln gjort av honom.

Upplösning: Ängeln säger igen att Jesus lever och att han vill att de skall gå och berätta det för hans vänner. Kvinnorna skyndar sig ut ur graven och möter Jesus. De faller för hans fötter. Jesus säger att de inte behöver vara rädda längre. Han skickar dem att berätta för hans vänner och hälsar att de skall ses i Galileen.

Final situation: Kvinnorna vinkar och ger sig av mot Jerusalem.

Namngivning och karaktär i episoderna om graven i barnbiblarna

Episodernas omfattning i barnbiblarna skiljer sig åt något då vissa av texterna även innefattar gravläggningen. Denna del har tagits med, eftersom texten då blir i sin helhet. Däremot påverkar inte detta analysen av kvinnorna, eftersom de närvarande kvinnorna vid gravläggningen är samma kvinnor som omnämns senare i texten.

Bibel för stora och små baserar sin text på Lukasevangeliet enligt anvisningarna.

Övriga barnbiblar anger inte vilken text som de haft som hypotext. En egen analys visar på att *Bibel för barn* delar grunddrag med Lukasevangeliet. *Stora berättarbibeln* och *Barnens bibel* (A-text) delar episod med Matteusevangeliet. I *Barnens bibel* finns ytterligare en episod (B-text) efter gravepisoden då Maria från Magdala möter Jesus, vilken är inspirerad av Johannesevangeliet. Denna extra episod har inkluderats i analysen eftersom det utifrån *Barnens bibels* upplägg är en fortsättning på gravepisoden. *En vän från himlen* baserar sin gravepisod på både Matteus- och

Lukasevangeliet. Samtliga episoder som inte angivit ett evangelium som hypotext har också inspiration från de andra evangelierna.

Tabell 6: Evangelierna– identifiering och klassificering av karaktärer

Namn	Bfsos	Bb (A)	Bb (B)	Evfh	Bfb	Sbb
Josef	C	-	-	A	-	-
Några kvinnor, Två kvinnor, Tre kvinnor	P	P	-	-	-	P
Två män /Två änglar	P	P	A	-	P	-
Lärjungarna	A	A	W	-	-	-
Ängeln	-	A	-	-	-	A
Petrus	C	-	-	-	-	-
Soldaterna	-	A	-	-	-	-
Jesus	-	P	P	P	-	P
Maria från Magdala	-	A	P	P	P	-
Josefs vänner	-	-	-	A	-	-
Pilatus	-	-	-	W	-	-
Johanna	-	-	-	C	P	-
Maria, lärjungen Jakobs mor	-	-	-	C	P	-
”Några andra kvinnor”	-	P	-	-	-	-

Tabell 4: Identifiering och klassificering av karaktärer i barnbiblarna.

Teckenförklaring: Bfsos=Bibel för stora och små, Bb=Barnens bibel, Evfh=En vän från himlen, Bfb=Bibel för barn, Sbb=Stora berättarbibeln. P=Protagonist, A=agent, W= walk-on, C=Character, -=finns inte med i episoden.

2.2.4. Kvinnornas roll i episoderna om graven från barnbiblarna

Namngivna och okända kvinnor

Maria från Magdala nämns i fyra av de sex barnbibeltexterna. I de övriga två texterna nämns inte Maria från Magdala explicit, utan istället finns det en mindre grupp kvinnor som omtalas i form av ”Två kvinnor” eller ”Tre kvinnor”.

I *Barnens bibel* nämns Maria från Magdala och sedan två icke namngivna kvinnor i A-texten. I B-texten från *Barnens bibel* finns Maria från Magdala också med. Johanna och Maria, lärjungen Jakobs mor, återfinns med namn i två av episoderna. I *Bibel för barn* nämns också ett okänt kollektiv av kvinnor som ”några andra”. Detta kollektiv är andra än de som kommer till graven.

Kvinnornas karaktärisering i barnbiblarna

I barnbiblarna får Maria från Magdala och de två kvinnorna/några kvinnor/tre kvinnor rollen som *protagonister* eftersom de driver episoden framåt. I *Barnens bibel* är Maria

från Magdalas karaktär istället en agent i A-texten, eftersom hon springer från platsen och inte deltar mer i episoden. I B-texten däremot har hon karaktären *protagonist*, eftersom episoden kretsar kring henne upplevelse och handlande.

Johanna och Maria, lärjungen Jakobs mor, får olika karaktärisering i de två episoder där de förekommer. I *Bibel för barn* får de karaktären *protagonist* utifrån samma kriterier som innan. Däremot i *En vän från himlen* får de karaktären *character* beroende på att de skiljs ut från Maria från Magdalas handlande och endast framstår som medföljande.

2.2.5. Episoden om graven i illustrationerna

I de analyserade bilderna finns det tio stycken som hör ihop med episoden om graven. I dessa tio bilder är kvinnor gestaltade på åtta av dem. Följande tabell tagits fram för att göra analysen mer transparent. Analysen kommer endast att beröra kvinnorna, eftersom frågeställningen är hur just dessa gestaltas i bilderna.

Tabell 7 : Hur kvinnorna gestaltas i bilderna i episoden om graven

Barnbibel	Antal kvinnor/personer	Profil/Hela ansiktet	Rygg/ansikte mot läsaren	Centrum/förgrund/bakgrund	Känsla	Agerande
Bfsos Bild 1/3	2/2	Profil	Ansikte	Centrum	Allvar	Går i högt gräs, den ena med krycka den andra med en kruka.
Bfsos Bild 2/3	2/2	Profil	Rygg	Centrum	Förvåning/rädsla	Står och tittar in i gravrum
Bfsos Bild 3/3	2/4	Ansiktet mot marken	Ansikte	Centrum	Rädsla/vördnad	Kvinnorna ligger på marken med ansiktet mot marken eller med händerna för ansiktet
Bb, Bild 1/4	0/2	-	-	-	-	-
Bb, Bild 2/4	0/2	-	-	-	-	-
Bb, Bild 3/4	1/2	Profil	Rygg	Centrum	Osäkerhet	Kvinna tittar in i en dörröppning där det sitter en man på en bänk.
Bb, Bild 4/4	1/3	Profil	Rygg	Centrum	Osäkerhet	Kvinna tittar in i en dörröppning där det sitter två män på en bänk.
Evfh-	1/2	Profil	Ansikte	Centrum	Rädsla/oro	Kvinna tittar in i dörröppning, bärande på en korg.
Bfb -	3/5	2 profil 1 ansikte	Ansikte	Centrum	Sorg	Kvinnorna står vända bort från graven, två lutar ansiktena i händerna, en vänder ansiktet mot marken
Sbb -	3/4	Profil	Rygg	Centrum	Glädje	Tre kvinnor står på en väg och vinkar glatt mot en person med vingar.

Tabell 7: Gestaltningen av kvinnorna i barnbiblarna i episoden om graven.

Teckenförklaring: Bfsos=Bibel för stora och små, Bb=Barnens bibel, Evfh=En vän från himlen, Bfb=Bibel för barn, Sbb=Stora berättarbibeln.

Analys av gestaltningen av kvinnorna i bilderna i episoden om graven

Av de 28 möjliga personerna som är avbildade i bilderna är 15 kvinnor. I två av bilderna är det inga kvinnor med. När kvinnorna gestaltas i bilderna är det 12 av 15 som är avbildade i profil, vilket gör att läsaren endast ser ena ögat samt halva munnen. Två kvinnor är avbildade med ansiktet mot marken. Två kvinnor är illustrerade med hela ansiktet mot läsaren. I fyra av bilderna har kvinnorna ansiktet synligt för läsaren medan kvinnorna i fyra av bilderna har ryggen mot läsaren.

I samtliga bilder återfinns kvinnorna i bildernas centrum. Däremot är deras riktning mot en annan del av illustrationen, den del där episodens centrum är. Kvinnorna är på olika sätt aktiva i handlingen, men responderar på det de ser eller möter.

De känslor som förmedlas genom kvinnornas uttryck är negativa, förutom i en av bilderna där kvinnorna responderar med glädje. De negativa uttrycken är disparata och är olika i de skilda illustrationerna. Dessa uttryck är allvar, förvåning, osäkerhet, oro, sorg och vördnad.

2.2.6. Episoden om graven: förändring av information om kvinnorna

Jag har i samtliga analyser av förändringarna baserat den på direkt- och indirekt karaktärisering, på hur kvinnornas karaktärisering och namngivning förhåller sig till hypotexten, samt hur kvinnorna gestaltas i bilderna. I varken evangelierna eller barnbiblarna finns det någon direkt karaktärisering av kvinnorna, men desto mer av den indirekta karaktäriseringen.

Jämförelse av kvinnornas roll i narrativen om graven

I samtliga evangelier är det kvinnor som kommer till Jesu grav och blir de som upptäcker att han inte längre är kvar där, men hur många de är varierar mellan de olika evangelierna. Det finns skillnader i hur kvinnorna namngivs i evangelierna och barnbiblarna. Maria från Magdala blir avidentifierad i två av episoderna, och istället för namngivna kvinnor så finns det tre anonyma grupper av kvinnor som omskrivs.

Salome, som nämns i Markusevangeliet återfinns inte i någon av barnbibeltexterna, men detta kan bero på att ingen av barnbiblarna utgår från motsvarande episod där.

Karaktäriseringen i barnbiblarna följer karaktäriseringen i evangelierna, nämligen att kvinnorna får karaktäriseringen *protagonister*. I A-episoden från *Barnens bibel* skrivs Maria från Magdala ned, för att sedan få ett eget kapitel där hon är en centrumfigur. Johanna och Maria, lärjungen Jakobs mor, blir i *En vän från himlen* nedskrivna i sin karaktär från *protagonister* till *character*.

I Matteusevangeliet har kvinnorna inga repliker, men agerar genom att komma till graven, lämna den efter upptäckten, berätta för lärjungarna samt falla ned framför Jesus och ta tag om hans fötter. Deras känslor beskrivs som att de lämnar graven ”med bävan och glädje” och de springer tillbaka till lärjungarna.

I Markusevangeliet har kvinnorna en gemensam replik ”Vem skall rulla undan stenen för oss?”. I övrigt är det deras agerande som står omskrivet: de gick till graven med väldoftande olja och kryddor, gick in i graven och upptäckte att kroppen var borta, men sade inget till någon annan. Deras känslor beskrivs som att de blev förskräckta och rädda.

I Lukasevangeliet har kvinnorna inga repliker men går till graven med kryddor och olja, blir rädda när de inte hittar kroppen, minns Jesu ord och återvänder till de andra lärjungarna. Deras känslor beskrivs som att de blev förskräckta.

I Johannesevangeliet är det endast Maria från Magdala som gör upptäckten. Hon har fyra repliker som dels handlar om att de har flyttat Jesus och dels är en bekräftelse på att hon känner igen Jesus då hon säger ”Rabbouni”. När hon gjorde upptäckten att han var försvunnen grät hon.

I *Barnens bibel*, text A, ges kvinnorna en replik om hur stenen skall flyttas, och läsaren får del av Maria från Magdalas reflektioner när hon tänker att hon måste berätta om upptäckten för lärjungarna. Kvinnornas agerande beskrivs mer utförligt i form av berättarens kommentarer om hur de gick, att de ”spärrade upp sina ögon av

förvåning” (Vries 2004, 251) samt att de var överraskade, men övertygade om uppståndelsen. Inget av detta berörs i illustrationerna som istället föreställer de två vakterna.

I B-texten, är Maria från Magdala huvudperson. Texten ligger nära Johannesevangeliets text, men med vissa tillägg av känslor och ytterligare en replik. Berättaren förklarar hur Maria från Magdala vill hålla om Jesus när hon insett vem han var och ”aldrig låta honom gå igen” (Vries 2004, 253). Berättaren berättar även att hennes sorg försvunnit i samband med upptäckten och att hon sprang tillbaka. Denna barnbibeltext har ett tillägg av repliken ”Jag har sett Jesus” (Vries 2004, 254). I illustrationen återfinns en kvinna som tittar in i graven och ser hur två män sitter därinne.

I Bibel för små och stora har kvinnorna inga repliker, som i dess hypotext från Lukasevangeliet. Däremot beskrivs deras agerande i större utsträckning; de gick med tunga steg och sedan springer de bort från graven. I texten får läsaren ta del av kvinnornas tankar: ”tänk att Jesus som de tyckte om så mycket var död” (Reftel 2008, kap 27). Berättaren förklarar också för läsaren varför kvinnorna går till graven: ”för att visa hur mycket Jesus betydde för dem medan han levde” (Reftel 2008, kap 27). Kvinnorna återfinns i illustrationen där de är del av episodens centrum. De känslor som författaren har lagt till utöver hypotextens förklaringar återspeglas i illustrationen, vilket gör känslorna tydligare dem.

I *Stora berättarbibeln* skrivs kvinnornas känslor fram. Detta görs genom författarrösten som berättar att de ”talade i sorgsna viskningar” (Hartman & Kalli Nagy 2008, 140), att de grät och höll varann i händerna, de saknade Jesus och darrade när de mötte ängeln. Utöver detta så ges kvinnorna två repliker som inte finns med i hypotexten hos Matteus. Kvinnorna frågar ”Var är han?” (Hartman & Kalli Nagy 2008, 140) och säger ”Åh Jesus” när de kände igen honom (Hartman & Kalli Nagy 2008, 141). I bilden återfinns kvinnorna som har ett glädjefyllt uttryck.

I *En vän från himlen* används både Lukas- och Johannesevangeliet som hypotext. I texten förklarar berättaren varför Maria från Magdala gick till graven. Detta för att smörja kroppen eftersom det inte hade hunnits med innan sabbaten inträtt. I inledningen är det flera kvinnor med, men dessa försvinner efter inledningen och det är endast Maria från Magdala som gör upptäckten. Detta gör att dessa två kvinnor skrivs ned i karaktär i förhållande till hypotexten. Berättaren beskriver Maria från Magdalas känslor, att hon både var rädd och ledsen. Hon har kvar replikerna från Johannesevangeliet. På slutet betonas att Maria från Magdala inte förstod vad Jesus menade med sina ord, vilket ligger utanför hypotexten. I illustrationen återfinns en av de tre kvinnorna, som tittar in i den tomma graven. Det är en illustration som förstärker Maria från Magdalas roll som protagonist i texten.

Bibel för barn ligger nära Lukasevangeliet och har inte skrivit fram några tankar eller repliker för kvinnorna. Deras agerande är likadant som i hypotexten. Det som har försvunnit är kvinnornas ärende till graven och vad de hade med sig. I bilden finns tre kvinnor representerade, det som förstärks i bilden är att kvinnorna är rädda och därmed inte vågar se mot männen i vita kläder.

Sammanfattningsvis så är kvinnorna del av berättelsen i stor utsträckning, men de anonymiseras eller skrivs ned i karaktär vid ett antal tillfällen. De är i många av fallen del av illustrationen, men i profil eller med ryggen mot läsaren. Kvinnornas inre dialog används för att förstärka vissa moment samt för att förklara episodens utveckling.

2.3. Sammanfattning av analysresultat utifrån frågeställningarna

Följande avsnitt är en sammanfattning av analysresultatet från båda episoderna både i hypo- och hypertext utifrån studiens frågeställningar.

2.3.1. Vilken roll har kvinnorna i evangelierna och barnbiblarnas episoder om korset och graven?

Kvinnorna har olika roller och betydelse för episoderna om korset respektive graven. I evangeliernas episoder om korset återfinns flera kvinnor, både namngivna och som ett okänt kollektiv. Dessa har rollen *walk-on*-karaktärer. En kvinna, Jesu mor, har rollen som *agent*. I barnbiblarnas episoder är det främst Jesu mor som finns med vid korset, och i en berättelse återfinns Maria från Magdala. Dessa båda karaktäriseras som *agenter*.

I episoden om graven har kvinnorna en mer central roll och är karaktäriserade som protagonister i evangelierna. Detta gäller samtliga kvinnor förutom ett anonymt kollektiv som har rollen som *agenter*. I barnbiblarna varierar karaktäriseringen i större utsträckning. Det finns en grupp av kvinnor utan namn som har rollen *protagonister*. Maria från Magdala har rollen *protagonist* i någon av texterna, medan hon har karaktären *agent* i en annan. I en av texterna går två av kvinnorna från att vara *protagonister* till *character*.

2.3.2. Hur gestaltas kvinnorna i bilderna?

I gestaltningen av kvinnorna i barnbiblarnas bilder är det genomgående att de är med i bilderna med ryggen mot läsaren och har ansiktet i profil. Detta gör att endast halva kvinnan och halva hennes ansikte syns.

I episoden om korset är kvinnorna en del i förgrunden av illustrationen, medan de i episoden om graven är i bildens centrum. I båda fallen leder sedan deras kroppsriktning mot episodens fokus som är korset eller graven. Kvinnornas känslor, som kan läsas in genom konnotation, speglar negativa känslor som oro, rädsla och allvar oavsett om det är episoden om korset eller graven. Det är endast i en illustration som kvinnorna gestaltar en glädjeyttring i samband med en illustration av graven.

2.3.3. Har information om episodernas kvinnor förändrats i barnbibeln i förhållande till motsvarande episod i evangelierna?

Det förekommer skillnader mellan evangeliernas episoder och barnbiblarnas episoder om korset och graven. Kvinnornas roll och betydelse för episoderna om korset respektive graven skiftar inte enbart mellan hypo- och hypertext, utan även mellan hypertext och hypertext. Detta är något som blir tydligt i korsberättelsen genom att kvinnorna i större utsträckning blir anonymiserade eller reducerade i barnbibeltexten. Det är främst de som är av *walk-on*-karaktär som tenderar att försvinna helt ur episoden. I gravepisoderna blir de inte reducerade i samma utsträckning, men blir istället anonymiserade och vid tre tillfällen nedskrivna i karaktär. Kvinnornas utrymme i episoden tenderar att bli begränsat i förhållande till sin karaktärisering.

Det är endast vid ett tillfälle som en karaktär skrivs upp i förhållande till hypotexten. Det är i en av episoderna där Maria från Magdala får en mer framträdande karaktär. En annan förstärkning av sin befintliga karaktärisering som sker är när Jesu mor fått ett namn i de texter om korset där hon nämns. Att hon namnges med Maria är en harmonisering med de andra evangelierna och ett resultat av att barnbibeltexterna har flera hypotexter.

Av de kvinnor som är kvar i texten får befintliga kvinnor få en framflyttad roll i förhållande till hypotexten, men inte till så stor del att det påverkar karaktäriseringen. Denna framflyttning i texten sker främst genom en framskrivning av kvinnornas känslor och tankar. Det görs genom att berättaren förklarar hur de kände sig eller hur de agerar med känslorna i fokus. I vissa fall har kvinnorna i gravepisoden fått repliker i texterna som inte går att återfinna hypotexterna. Genom att kvinnornas tankar, känslor och tal är mer omfattande i barnbiblarna ges de kvarvarande kvinnorna större utrymme i episoden. Samma inre dialog används för att förklara handlingar och handlingens utveckling.

DEL 3: DISKUSSION OCH SLUTSATS

Utifrån den komparativa analysen av narratologi och bildanalys framkommer att resultatet är komplext. Det finns faktorer som gör att kvinnorna får mindre utrymme i barnbibeltexten än i evangelietexterna, genom att de reduceras eller osynliggörs i episoden eller att de görs till ett okänt kollektiv. Samtidigt finns det faktorer som gör att de kvarvarande kvinnorna ges ett större utrymme i hypertexten än i hypotexten, genom att det görs förstärkningar eller transvärderingar genom känslor, tankar och illustrationer.

I bilderna speglas denna dubbelhet när kvinnorna ingår i illustrationens förgrund respektive centrum, men används för att peka mot episodens verkliga centrum – korset och graven. Bilderna i sig blir till ett uttryck för de förstärkningar och transvärderingar som görs.

3.1. Generell diskussion av analysresultat

3.1.1. Kvinnornas roll i narrativen – reducerade, avidentifierade eller tydligare

Det framgår av analysen att många av kvinnorna blir reducerade eller avidentifierade i transformationen från hypotext till hypertext. Detta resultat bekräftar den teori som framkommit i andra studier och som fanns med som en potentiell möjlighet för arbetets resultat. Däremot framstår det som att förändringen inte är generell, utan sker stegvis i förhållande till den karaktärisering som återfinns i hypertexten. Det är mer vanligt förekommande att de enklare karaktärerna, som walk-on, reduceras medan de mer komplexa, som protagonisten, skrivs ned i karaktär.

Det är nödvändigt att göra en prioritering av olika karaktärers utrymme, handlande och tal i transformationen till barnbibeltext – en text som inte hade varit förändrad skulle riskera att framstå som både skrämmande och oförståelig för ett barn. Framför allt hade mängden text varit svår för ett litet barn att orka ta till sig. En förändring av informationen i skapandet av en barnbibeltext är alltså nödvändig. I detta ingår att det

skapas förstärkningar genom att vissa detaljer i episoden få en större plats, inte minst genom de tillhörande illustrationerna. Transvärderingar blir en del i processen när författaren skall förenkla, och därmed tydliggöra de skeenden som hen anser är relevanta. Det som tillkommer i dessa hypertexter som inte går att spåra i hypotexterna är de transvärderingar som görs, det vill säga de förklaringar som ges till att karaktärerna handlar på ett visst sätt. I analysen blir det tydligt att det särskilt är transvärderingarna som är framträdande i barnbibeltexten. Kvinnornas tankar och känslor används för att förklara och motivera inte bara sitt eget handlande, utan även andras. I dessa episoder handlar känslouttryckningarna om sorg, saknad och rädsla. Genom transvärderingarna framträder denna osynliga guidning och tolkningsram som författaren vill ge till läsaren.

Det är inte enbart negativt när det sker reduceringar i barnbibeltexterna, för det som händer när vissa kvinnor blir reducerade eller avidentifierade resulterar i att de kvinnor som blir kvar eller har sina namn kvar i episoden blir tydligare. Kvinnorna framträder i texten och barnet som mottagare får en chans att relatera till karaktären eftersom hennes agerande blir tydligare. Samtidigt resulterar ett reducerande och avidentifierande av kvinnorna att läsaren aldrig får chansen att ta del av karaktären, och därmed få syn på de alla de kvinnor som finns med i hypotexten. Det är fler fall av reducering än förtydligande av karaktär i de analyserade texterna, vilket också ligger i linje med Aadlands (2019) studie gjord på hur kvinnor framställs i barnbibeltext.

Det framkommer av analysen att det finns ett samspel mellan texten och bilden. Detta tar sig uttryck i att de kvinnor som gestaltas både i bilden och texten blir tydligare i framställningen. Samtidigt blir andra kvinnor mer reducerade genom att de inte finns med i varken bild eller illustration. Vid några av episoderna om korset är kvinnorna med i illustrationen, men inte i texten. Detta gör att de ändå är med i episoden, fast på ett mer subtilt sätt.

3.1.2. Gestaltning av kvinnorna i bild och text: förstärkning och transmotivering

Flera av de kvinnor som återstår i texten, och som har fått behålla sin karaktärisering, är protagonister både i hypo- och hypertext. Det kan framstå som att dessa kvinnor är uppskrivna i sin roll, när det i många fall handlar om att de i själva verket är kvar i sin ursprungliga karaktärisering, men med förstärkning och transmotivering.

En förstärkning i den form som Klint (2001, 41) presenterar, som gör att vissa detaljer blir tydligare och att det mest dramatiska i episoden kommer i fokus, är vanligt förekommande. Den görs till stor del genom illustrationerna. Här har analysen visat att kvinnorna i illustrationerna är del i den förstärkning som görs av episoden, men inte som ett mål i sig själva utan som ett hjälpmedel. Kvinnornas riktning och position riktar fokus mot episodens mest dramatiska scen, vilket är själva korset alternativt graven. Att kvinnorna avbildas med ryggen mot läsaren eller i profil istället för framifrån bidrar till att läsaren endast får ta del av halva kvinnan. Att detta är så vanligt förekommande i bilderna har att göra med hur hennes riktning används för att skifta fokus. Här framkommer den dubbelhet som illustrationerna ger, att kvinnorna framstår som att de är centrala i illustrationen, framför allt i illustrationerna om graven, men att de främst är riktningsvisare.

Att många kvinnor i barnbibelbilderna är illustrerade på detta vis är ett resultat som stämmer med en undersökning som Inngunn Aadland gjort. Denna undersökning presenterade hon i podden *Bibel og babbel* (2019). Hon noterade att många av männen hade ansikten medan kvinnorna hade ryggen mot läsaren, avbildades i profil och därmed endast hade ett öga, eller med ett öga slutet. Detta är något som Aadland ser är mer dominant i bilderna som är kopplade till Nya testamentet. Hennes hypotes kring vad som är anledningen till att kvinnorna förminskas i bilderna är att det inte handlar om ett medvetet val, utan att det handlar om en utebliven reflektion (*Bibel og babbel*, 2019).

Utifrån det varierade resultatet i bildanalysen som ligger till grund för denna diskussion kan teorin om utebliven reflektion i bildskapandet stärkas. Om det hade

varit ett aktivt medvetet val att förminska kvinnorna hade alla kvinnor varit avbildade på samma sätt. Istället finns det några kvinnor som avbildas på ett annat sätt. Oavsett om det är medvetet eller omedvetet så är kontentan densamma, att kvinnor används som fokusriktare i bilden istället för att vara tillräckliga som fokus i sig själva.

I kombinationen mellan text och bild bidrar bilden till förstärkningar av episoden när en specifik del av scenen illustreras. Detta är en form av förstärkning av hypertexten som inte går att jämföra med hypotexten, eftersom den inte är illustrerad. Den blir därmed per automatik till en förstärkning av episoden.

Klints (2001, 41) definition av transmotivering, som handlar om när läsaren får ta del av den bakgrundsinformation som finns för karaktärens handlande genom tankar eller berättaren, återfinns i många exempel i barnbiblarnas texter, och även i bilderna. Det är främst genom dessa som kvinnorna lyfts fram och får ta en större plats. I transmotiveringarna får läsaren ta del av kvinnornas oro, sorg och/eller förvåning över vad som skett. Dessa transmotiveringar bekräftas i illustrationerna genom att kvinnornas uttryck är präglade av motsvarande känslor. Det framstår som att känslorna är med i texten dels för att motivera varför kvinnorna handlar som de gör, dels för att föra fram författarens egen teologiska tolkning. Återigen blir den förändring som görs av kvinnornas uttryck och utrymme i texten till ett hjälpmedel för något annat.

3.1.3. En barnbibel – ett urval

Den roll kvinnorna får i narrativet är ett val av författaren. Detta val kan leda till förstärkning, ett neutralt förhållande till hypotexten alternativt en reducering. Valet består i vilka episoder som tas med i barnbibeln, om kvinnor finns med i dessa texter, vilken roll hon då ges, samt vilka röster det är som hörs och vad för signaler som sänds ut genom dessa val. Här finns det ett behov av att författaren har kunskaper inte bara om vilka texter som finns, utan också om hur kvinnor framställs i Bibeln. Här kan en önskan om att författaren skall besitta kunskap kring kvinnornas roll i den

nytestamentliga tiden samt hur bibeltexten är konstruerad från en androcentrisk världsbild utifrån Fiorenzas teorier efterfrågas. Denna kunskap är något som kan bidra med ett annat perspektiv på skrivandet av barnbibeltexten och dess urval, samt hur kvinnor inte skall vara hjälpmedel i läsningen utan tillräckliga i sig själva.

3.2. Kritisk diskussion av analysresultat

3.2.1. En naturlig del av transformationen, men ändå problematisk

Att det finns färre kvinnor än män i Bibeln är ingen hemlighet utan en konsekvens av många olika faktorer. Däremot är det faktum att kvinnor reduceras och avidentifieras i den utsträckning som det görs i analysmaterialet grund för en större problematisering. Det finns, som tidigare nämnts, en faktor i själva transformeringen till barnbibeltext som kan bidra till att karaktärer försvinner till förmån för textens tydlighet. Men frågan är vad denna förändring bidrar med för problem. En faktor är att bristen på kvinnor i barnbibeltexterna gör att det inte finns lika många att identifiera sig med för dem som söker identifikation med kvinnliga karaktärer. Bristen på kvinnor i barnbiblarna behöver enligt Aadland (2019, 157) inte betyda så mycket för hur barnet ser på sig själv, istället menar hon att det kan påverka hur barnet ser och uppfattar Bibeln. Detta är en uppfattning som jag delar, för om man redan som barn kan identifiera att bibeltexter främst handlar om män, är av män och för män finns det risk att en del av läsarna inte kommer att återkomma till Bibelns berättelser. Det kan också leda till att de inte kommer att upptäcka de berättelser som inte var en del av urvalet i den barnbibel som de läste, berättelser som därmed inte delgavs.

Ur analysen har det framkommit att kvinnor inte enbart blir reducerade, utan de kan också få en större plats i episoden genom transvärdering och förstärkning. Detta är hjälpmedel för författaren att kunna föra fram en egen agenda eller teologi. Transvärderingarna kan vara både problematiska och till hjälp. Hjälper att de bidrar till en tolkningsram som förenklar de komplexa texter som hypotexten är, men problematisk eftersom läsaren behöver annan kunskap om hypotexten för att kunna

avkoda författarens egen tolkning, vilket inte är att förvänta av det barn som tar del av sin första barnbibel.

Dalevi ser i sin avhandling ett likande mönster. Han problematiserar vad som händer när en hypertext blir till en hypotext för läsaren, det vill säga när kunskapen om evangeliet inte finns utan det är barnbibeltexten som är "evangeliet". Det bidrar också till svårigheten att avkoda författarens egen agenda med texten (Dalevi 2007, 285). Detta ligger i linje med det som Aadland (2019, 142) tar upp, där hon menar att när den allmänkunskap om Bibel som finns är präglad av det sekulära samhället riskerar reflektionen att utebli kring avidentifiering och transvärdering. Därmed blir de tendenser till förminskning av kvinnors karaktär som finns i barnbiblar permanentade.

Dalevi menar att förhållandet mellan barnbibeltexten och bibeltexten är något som borde tydliggöras genom att det inte skall kallas för barnbiblar, eftersom det leder tanken till att det är en bibel i en förenklad version. Istället vill han kalla det för bibelutläggningar för barn (Dalevi 2007, 287). Aadland vill kalla det för *en bibelkanon i en bibelkanon* för att visa på att det består av ett urval (Aadland 2019, 142).

Personligen skulle jag vilja dra det ett steg längre efter att ha sett specifikt på hur kvinnorna både reduceras och förstärks genom ord och bild, och istället kalla den för Urval för barn av bibelesoder och -karaktärer i text och bild. Detta är självklart en helt orimlig benämning som skulle ha stora svårigheter att konkurrera med det etablerade uttrycket barnbibel. Men det visar på hur författaren och illustratören har makt över den text som vi kallar för barnbibeltext och öppnar för en reflektion och problematisering av fenomenet barnbiblar.

Här är det också på sin plats att lyfta en varningsflagga för att problemet kring transformation inte enbart är ett problem kopplat till kön, utan har med själva transformationen av text att göra. Dock visar denna studie på de problem som kan uppstå i transformationen av kvinnors karaktär och roll. Om detsamma gäller männen låter jag vara okommenterat, men det hade varit intressant att undersöka för att kunna

föra en fördjupad diskussion kring just hur kvinnor används respektive förminskas i förhållande till män i barnbiblar.

3.2.2. Kvinnorna som hjälpmedel i texten och bilderna

Utifrån analysen har det framkommit att kvinnorna fyller en funktion i episoden som hjälpmedel i illustrationen som riktningvisare och i texten för författaren att framföra sin tolkning av texten. Detta är en struktur som framträder först när en analys görs mellan hypotext och hypertext. I evangelierna fyller kvinnorna centrala funktioner i form av att de upptäcker den tomma graven eller blir de första som får möta Jesus som uppstånden. Det är också kvinnorna som blir sända att berätta för lärjungarna om vad som hänt. Men det som ligger i barnbibelns natur, med förstärkningar i form av illustrationer, transmotivering och transvärdering, gör att kvinnorna blir hjälpmedel. Detta är en struktur som återfinns i samtliga av de analyserade barnbiblarna. Lite tillspetsat går det att säga att kvinnorna inte är mål i sig själva utan medel för episoden. Det är problematiskt av många skäl, inte minst utifrån de omedvetna eller ofreflekterade strukturer som ligger bakom barnbiblepisoden, och som förs vidare till läsaren, vare sig hen vill eller inte. Det är också problematiskt utifrån att det kräver en analys för att få syn på det, vilket gör att det är svårupptäckt vid en vanlig läsning av episoden, det vill säga på det sätt som boken är avsedd för. Men framför allt är det problematiskt eftersom det ytterligare spär på den redan svaga position kvinnor har i bibeltexter, som är ett resultat av den patriarkala strukturen. Och när kvinnan får ta plats i episoden så är hon inte tillräcklig i sig själv, utan blir ett hjälpmedel.

Det finns sätt att arbeta med ett feministiskt perspektiv inom exegetiken för att råda bot på de problem som uppstår i transformationen, och därmed inom barnbibelförfattandet. Detta har presenterats av Birgitte Lerheim (2016) i hennes artikel "Trosopplæring for Guds små prinsesser? Teologi, kjønn og læring i bibelbøker for barn". Hon menar att det går att arbeta med ett könsinkluderande språk för att reflektera kring valet av ord, som att det går att skriva systrar och bröder, eller rent av syskon, istället för enbart bröder. Att det går att ändra de ord som kan antas vara gamla fel i hypotexten och som resulterar i att kvinnor osynliggörs i texten i större

utsträckning eller att det går att sätta Bibelns episoder om kvinnor i en särskild kontext och därmed belysa hur Bibeln handlar om kvinnor, också (Lerheim 2016, 23).

Om de undersökta barnbiblarna har eftersträvat att arbeta med ett könsinkluderande språk eller hur kvinnor har osynliggjorts i hypertexten faller utanför denna studies fokus och frågeställning. Däremot kan det tredje alternativet vara ett sätt att råda bot på hur kvinnor används som medel istället för mål i barnbibeltexter.

Ett försök att lyfta fram kvinnor i en barnbibel har gjorts i den amerikanska barnbibeln *My Princess Bible* skriven av Andy Holmes som gavs ut 2010. Denna har sedan översatts till bland annat norska. Denna barnbibel har eftersträvat att lyfta fram episoder om kvinnor i Bibeln, kända och mindre kända, i ett försök att inspirera och uppmärksamma flickor på att det även finns kvinnliga karaktärer i Bibeln. Detta kan ses som ett försök att göra kvinnorna till mål i sig själva. Lerheim granskar denna barnbibel och framför kritik mot den, för trots intentionen att skapa en barnbibel där kvinnorna lyfts fram så speglar både bild och text traditionella könsroller och -mönster där flickorna i barnbibeln ser ut som Disney-prinsessor och där texten används för att lära flickorna om tålmodighet och förväntat uppförande (Lerheim 2016, 24). Detta visar på den komplexitet som författare och illustratör står inför i skapandet av en ny barnbibel. Det räcker inte enbart att se till urvalet, utan hur texten sedan komponeras och hur illustrationerna görs är en viktig del i den sammanlagda upplevelsen av läsningen.

Inom den feministiska teologin finns det också kritik mot den typ av teologi som enbart fokuserar på kvinnorna och som eftersträvar att lyfta fram dessa kvinnor (Eriksson 2004; Stenström 2009). Dessa kritiker menar att det skulle dölja den patriarkala struktur som finns i Bibeln och därmed vara del i att kamouflera ett problem. Det är också en position som jag är beredd att stämma in i, för det är missvisande att skapa en egen genre med biblar speciellt för flickor, eftersom det framställer kvinnor i bibeln som en egen gruppering och inte som en självklar del av

episoden, och det är problematiskt att reducera kvinnor i barnbiblar eller använda dem som hjälpmedel.

3.2.3. Behovet av reflektion

Det finns två återkommande faktorer som präglar barnbiblarnas texter och utformning, och det är författaren och illustratören. Det är dessa som gör urval och aktiva val om vilka som får vara del av texten, hur dessa framställs och om de förstärks och hur det görs. Båda parter har ett stort ansvar för hur transformationen genomförs, och den bör göras baserad på reflektion, kunskap och medvetenhet. Vilken roll kvinnorna ges, hur information om kvinnorna transformeras på bästa sätt och hur de framställs i illustrationerna är delar av de frågeställningar som författare och illustratör bör reflektera över i skapandet av en ny barnbibel.

Illustrationerna är en viktig del eftersom de är något som även det icke läskunniga barnet kan ta del av. Därför är det av stor vikt att göra en reflektion kring bildvalet och gestaltningen eftersom den kan förbli okommenterad. Bilden är även ett uttryck för en transvärdering, där karaktärer både skrivs fram och reduceras, och kan signalera mer än vad texten säger i sig själv. I de analyserade bilderna präglas kvinnornas uttryck av sorg, oro och allvar. Det är känslor som åskådliggörs genom bilden och som inte alltid återfinns i texten. Detta är en del i barnbibelns både styrka och svaghet. Styrka utifrån att det är en möjlighet att uttrycka ett mer mångdimensionellt känslspråk och svaghet utifrån att det ger barnet ett tolkningsraster för hur det skall tolka texten och scenen i övrigt.

Att säga att de analyserade barnbiblarna i denna studie är gjorda utan reflektion är att uttala sig utan grund och med orättvisa. Däremot kan reflektionen behöva vara ännu större. Utifrån det resultat som den sammanlagda analysen pekar på så bör en sådan bildreflektion handla om varför en karaktär avbildas som den gör, om det skiljer sig åt i hur kvinnor respektive män illustreras samt hur olika karaktärer används för att rikta mot bildens sanna fokus. Om det ändå skulle vara ett aktivt val att förminska alternativt använda karaktärerna, och i detta fall kvinnorna, i bild som illustratören har

gjort behöver det valet vara mer transparent mot läsaren, framför allt när det är ett genomgående aktivt val.

Med tanke på att barnbibelns bilder och texter kan prägla läsaren långt upp i vuxen ålder (Pyper & Stichele 2012, 1) så spelar illustrationerna en stor roll i kompositionen. Gestaltningen av kvinnorna kan påverka både hur texten uppfattas och om episoden präglas av ett androcentriskt synsätt eller inte. I nästa led i utgivningen finns det ett ansvar även hos det utgivande förlaget som bör reflektera över om en barnbibels samlade uttryck är det som förlaget vill vara del i att förmedla eller inte.

Slutligen är det ändå upp till köparen/givaren att reflektera kring hur boken är illustrerad och vilket urval som finns i den. Däremot kan kunskapen för att bedöma huruvida innehållet är vinklat eller inte i en barnbibel vara svårt för allmänheten att avgöra. Men de utgivna barnbiblarna, som tidigare diskuterats, kunde på ett tydligare sätt förmedla att det är ett urval och inte en komplett återgivning av en bibel, för att öka möjligheten för köparen att göra ett informerat val.

Jag är inte beredd att säga att det är skadligt att ta del av en barnbibel som är skriven på ett oreflekterat sätt. Däremot är det problematiskt när författaren lägger ett tolkningsraster på karaktärernas handlande genom att berätta om deras tankar för att motivera deras handlande. Detta stänger för läsarens egen reflektion, vilket minskar chansen till en bredare teologisk tolkning och möjlighet att få syn på andra perspektiv.

För att återgå till den feministiska teori som denna uppsats har som grund, så är det rimligt att efterfråga en reflektion i författandet och illustrerandet för att komma till rätta med det omedvetna i användandet av kvinnor som medel i texten. Detta borde vara en självklarhet, men är uppenbart inte det. Istället anses det som att det skulle vara en feministisk ingång till skapandet av en barnbibel att göra en sådan reflektion. Om det är det som krävs, så behövs det en barnbibel som är präglad av en feministisk teologi. Inte för att lyfta fram framför andra karaktärer utan för att göra episodernas kvinnor rättvisa.

3.3. Slutsats

Syftet med denna studie har varit att utifrån fem utvalda barnbiblar undersöka och kritiskt diskutera hur representation och gestaltning av kvinnor har förändrats i episoderna om korset och graven, i förhållande till samma episoder i Bibeln. Detta har gjorts genom att analysera texterna utifrån frågeställningarna: Vilken roll har kvinnorna i evangelierna- och barnbiblarnas episoder om korset och graven? Hur gestaltas kvinnorna i bilderna? Samt, har information om episodernas kvinnor förändrats i barnbibel gentemot motsvarande episod i evangelierna? Resultatet har sedan diskuterats ur ett kritiskt perspektiv.

Undersökningen visar att kvinnorna har rollen som *walk-on* i evangeliernas episod om korset. Detta gäller samtliga förutom Jesu mor som har rollen *agent*. I transformationen från hypotext till hypertext reduceras majoriteten av kvinnorna och är därmed inte längre en del av berättelsen. Kvar finns Jesu mor som bibehåller sin karaktär som *agent* samt Maria från Magdala, som återfinns i en av barnbibeltexterna och där får en uppflyttad roll till *agent*. I evangeliernas episoder om graven har kvinnorna rollen som *protagonister*, förutom en anonym grupp kvinnor som har rollen *agenter*. I hypertexterna varierar kvinnornas roller. Det förekommer både reduceringar, anonymiseringar och förändringar av roller, där kvinnorna kan ha rollen både som *protagonister*, *agenter* eller *character*.

I bilderna illustreras kvinnorna i många fall med ryggen mot läsaren och med ansiktet i profil. Detta resulterar i att läsaren endast får ta del av halva kvinnan och henne uttryck. I episoden om korset är kvinnorna en del i förgrunden, medan de i episoden om graven är en del av centrum. Trots detta är de inte centrala i bilden, utan genom positionering av kropp riktar de läsaren mot bildens egentliga centrum – korset och graven. Kvinnornas uttryck är genomgående präglad av oro och ängslan.

Informationen om episodernas kvinnor har förändrats i transformationen mellan hypo- och hypertext. Ett flertal av kvinnorna reduceras eller skrivs ned i karaktär i barnbiblarna, vilket är något som sker i både bild och text. Däremot sker det inte

enbart reduceringar utan också förstärkningar av de kvarvarande kvinnornas karaktärer. Detta sker främst genom att författaren gör transmotiveringar, vilket bidrar till att kvinnornas handlande och känslor får ett större utrymme i texten.

Resultatet visar på behovet av reflektion kring författandet och illustrerandet av barnbiblar. En reducering av en karaktär kan bidra till att en annan karaktär blir tydligare, vilket ökar textens och illustrationens läsbarhet samtidigt som en reducering eller anonymisering gör berättelsen till författarens eller illustratörens tolkning, vilket kan vara svårt att upptäcka som läsare eftersom det kräver kunskap om hypotexten.

Ett problem som identifierats i både bild och text är att kvinnorna i många av fallen inte ansetts vara tillräckliga i sig själva, utan har del i episoden för att läsaren skall upptäcka bildens egentliga centrum, eller författarens tolkning av episoden. Studien tydliggör behovet av reflektion i skapandet av en barnbibel. En reflektion som sträcker sig utanför urval och karaktärisering för att komma till rätta med problemen som uppstår i gestaltningen och användandet av kvinnor. Det behövs en kritisk reflektion av författares och illustratörers omedvetna påverkan på hur kvinnor framställs i barnbiblar i både bild och text.

Bibliografi

Primärkällor

Bibel 2000: texterna: Gamla testamentet, Tillägg till Gamla testamentet - de apokryfa eller deuterokanoniska skrifterna, Nya testamentet: Bibelkommissionens översättning 1999 (2000). Stockholm: Verbum.

Cate, Marijke ten & Binsbergen, Liesbeth van (2013). *Bibeln för små och stora*. Varberg: Argument.

Eggehorn, Ylva (2012). *En vän från himlen*. Örebro: Libris.

Hartman, Bob (2008). *Stora berättarbibeln: speciellt anpassad för högläsning*. 1. uppl. Varberg: Argument.

Karlberg, Karin, Wernolf, Inga & Östh, Lisa (2016). *Bibel för barn*. 3. uppl. Stockholm: Verbum.

The Holy Bible: Containing the Old and New Testaments: New Revised Standard Version. Anglicized ed. (1995). Oxford: Oxford University Press.

Vries, Anne de (2004). *Barnens Bibel*. 1. lätt rev. uppl. med utökat bildmaterial
Forserum: KM & Borneling.

Sekundärlitteratur:

Aadland, I. (2019). ”Kvinna i den kulturelle bibelen; ein analyse av nyare norske barne- og ungdomsbiblar.” *Prismet*, 70:141–159.

Amit, Yaira (2001). *Reading Biblical Narratives: Literary Criticism and the Hebrew Bible*. Minneapolis: Fortress Press.

Bauckham, Richard (2002). *Gospel Women: Studies of the Named Women in the Gospels*. London: Clark.

Bibel og babbel. (2019). ”Hvilke linser leser vi Bibelen gjennom?” [Podd].
<https://poddtoppen.se/podcast/1444454071/bibel-og-babbel/hvilke-linser-leser-vi-bibelen-gjennom> (Hämtad 2020-05-06).

Dalevi, Sören (2007). *Gud som haver barnen kär?: barnsyn, gudsbild och Jesusbild i Barnens bibel och Bibeln i berättelser och bilder*. Diss. Karlstad: Karlstads universitet, 2008.

Denk, Thomas (2002). *Komparativ metod: förståelse genom jämförelse*. Lund: Studentlitteratur.

Eriksson, Anne-Louise (2004). *Genusperspektiv på teologi* [Elektronisk resurs]. Stockholm: Högskoleverket i samarbete med Nationella sekretariatet för genusforskning.

Jansdotter Samuelsson, Maria. (2011). ”Feministisk teologi – vad är det och hur görs det?” I Jansdotter Samuelsson, M. Gustafsson-Lundberg, J. & Borg, A. (red.). *Kön, teologi och etik: en introduktion*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur. S. 27–37.

Klint, Stefan (2001). *Romanen och evangeliet: former för Jesusgestaltning i Pär Lagerkvists prosa*. Diss. Uppsala: Univ.

Lerheim, B., (2016). ”Trosopplæring for Guds små prinsesser? Teologi, kjønn og læring i bibelbøker for barn”. *Prismet* 1:19–34.

Lind, Linnea (2015). ”Jesu mor var där: En studie om barnbiblar, Maria och hennes relation till Jesus i Joh 2:1–12.” Kandidatuppsats. Uppsala universitet.

Lundqvist, Caroline (2016). "Som man och kvinna skapade han dem. På tal om genuskontrakt i våra mest älskade barnbiblar: En narratologisk- och könskonstruktivistisk genusanalys av Barnens bibel & Bibel för barn." Kandidatuppsats. Karlstads universitet.

Løland, Hanne (2005). "Kvinne og kjønnsforskning i studiefaget Det gamle testamente med et sideblikk til Det nye testamente". *Tidsskrift for Teologi og Kirke* 4: 262–283.

Marguerat, Daniel & Bourquin, Yvan (1999). *How to Read Bible Stories: An Introduction to Narrative Criticism*. London: SCM.

Muers, Rachel, (2005). "Feminism, Gender and Theology" I Ford, D. & Muers, R (red.) *The Modern Theologians: An Introduction to Christian Theology since 1918*. 3. ed. Malden, Mass.: Blackwell. S. 431–450.

Olsson, Birger (2001). *Från Birgitta till Bibel 2000: den svenska bibelns historia*. Stockholm: Verbum.

Powell, Mark Allan (1990). *What is Narrative Criticism?*. Minneapolis: Fortress Press.

Scholz, Susanne (2012). "Veggies, Women, and Other Strangers in Children's Bible DVDs: Toward the Creation of Feminist Bible Films". I Vander Stichele, C. & Pyper, H (red.) *Text, Image, and Otherness in Children's Bibles: What Is in the Picture?*. Atlanta: Society of Biblical Literature. S. 99–119.

Schüssler Fiorenza, Elisabeth (1983). *In Memory of Her: A Feminist Theological Reconstruction of Christian Origins*. London: SCM.

Stenström, Hanna (2009). "Feministisk bibeltolkning i kristet präglade samhällen". I H. Stenström (red.) *Att tolka Bibeln och Koranen: konflikt och förhandling*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur. S. 137–144.

Vander Stichele, Caroline & Pyper, Hugh (2012). "Introduction". I Vander Stichele, C. & Pyper, H (red.) *Text, Image, and Otherness in Children's Bibles: What Is in the Picture?*. Atlanta: Society of Biblical Literature. S. 1–10.

Verbum. *Bibel för barn*. <https://www.verbum.se/barn-och-dop/bibel-for-barn-p52633359> (Hämtat: 2020-04-17).

Wærn, Yvonne, Pettersson, Rune & Svensson, Gary (2004). *Bild och föreställning: om visuell retorik*. Lund: Studentlitteratur.

Tack

Det finns många som hjälpt mig på vägen i skrivandet av denna uppsats och jag vill passa på att rikta mitt tack till dessa.

Till min man John som lyssnat, diskuterat, läst och peppat under terminens slitande.
Till min son Elton, som både läst barnbiblar tillsammans med mig, kommit med glada tillrop och positiva avbrott med legobygge.

Till Annika Alstersjö och Karin Rubenson som korrekturläst och givit kloka kommentarer.

Min handledare Tobias Hägerland som uppmuntrat, inspirerat och givit konstruktiv kritik som lyft mitt arbete. Till examinator Gunnar Samuelsson som genom sin feedback lyfte hur arbetet kunde bli något tydligare för dig som läsare.

Tack allihop!

Ninnie Alstersjö

Ellös, en regnig junidag i coronatider.